№ 20 ԿԻՐԱԿԻ, 29 ՅՈՒՆՎԱՐԻ 1912 ԿԻՐԱԿԻ, 29 ՅՈՒՆՎԱՐԻ № 20

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ՄՇԱԿ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը և 7 ամսվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԵՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.

Թիֆլիսում գրվում են խմբագրատանը.

Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція „Мшакъ"
Сергіевская ул., № 5
Tiflis, Rédaction „Mschak"

Խմբագրատան տէլէֆօն № 253.

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).

Յայտարարութիւն ընդունվում է ամէն լեզվով

Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 20 կոպէկ.

Տպարանի տէլէֆօն № 67.

ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ՄՇԱԿ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆԱԿԱՆ ԼՐԱԳՐԻ

ՆԵՐԿԱՅ 1912 Թ. ՀԱՄԱՐ

ՔԱՌԱՍՈՒՆՄԷԿԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆԸ. «Մշակի» տարեկան գինը 10 րուբլի է, 11 ամսվանը նոյնպէս 10 ր., 10 ամսվանը՝ 9 ր., 9 ամսվանը՝ 8 ր., 8 ամսվանը՝ 7 ր., 7 և 6 ամսվանը՝ 6 ր., 5 ամսվանը՝ 5 ր., 4 ամսվանը՝ 4 ր., 3 ամսվանը՝ 3 ր., 2 ամսվանը՝ 2 ր., 1 ամսվանը 85 կ. և 15 կ. պօստի ծախս:

Ամերիկայի բաժանորդները պիտի վճարեն տարեկան 6 դօլլար. Եւրոպայի բաժանորդները՝ 32 ֆրանկ. Պարսկաստանի բաժանորդները՝ 10 րուբլի. Թիւրքիայի բաժանորդները՝ 120 ղրուշ:

Հասցէները փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն, և միևնոյն ժամանակ 40 կ. նամականիշ:

Հին բաժանորդներից խնդրվում է կպցնել փոխադրական բլանկի վրա նախկին տպագրված հասցէն իր վրա ունեցած համարով:

Մեր հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція „МШАКЪ". Արտասահմանից՝ TIFLIS, Rédaction du journal „MSHAK".

ԱՊԱՌԻԿ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՉԷ ԸՆԴՈՒՆՎՈՒՄ

ԱՐՏԻՍՏԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

ԵՐԿՈՒՇԱԲԹԻ, յունվարի 30-ին

ԹԻՖԼԻՍԻ ՀԱՅՈՑ ԴՐԱՄԱՏԻԿ. ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ԽՈՒՄԲԸ

Կը ներկայացնէ

Առաջին անգամ ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷԻ նոր դրաման

ԿՈՐԾԱՆՎԱԾԸ

4 արարուածով

Մասնակցում են. տ. տ. Գուլազեան, Զաբէլ, Ժասմին, Խանդանեան, Մայսուրեան, Ցասմիկ, պ. պ. Աբելեան, Ալիխանեան, Ալիխանեան II, Ղազարեան, Մանուէլեան, Ցարութիւնեան և Սեւումեան:

Սկիզբն է երեկոյեան ժամը ճիշդ 8-ին:

Տեղերի գները աւելացված են: Ռեժիսսօր՝ Ե. ԱԲԷԼԵԱՆ

Վարչութեան հերթապահ անդամներ՝ Փ. Տէր-Սարգսեան, Գ. Երիցեան

54. 2—2

662. шт. 100—92 (ե. հ. կ.)

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

„ԸՆԿԵՐ" № 5

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

1) Ընդհանուր գրագիտութիւն:
2) Անարատ սերունդ:
2) Մանկան դաստիարակութիւն:
4) Մօր նամակը իր որդուն:
5) Տարօրինակ կանոնադրութիւն:
6) «Բարեկամներ», դրամա:
7) Խարուսիկ յոյսը:
8) Վաճառված կինը:
9) Նամակ Անդրիժանից:
10) Նամակ Հրատարակ. Ընկերութիւնից:

Տարեկան 3 րուբլի: Կարելի է մաս-մաս:

Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „Инкеръ".

տա. 57. 1—1

ԲԺԻՇԿ

Գր. ՄԱԿԱՐԵԱՆ

Ներքին եւ երեխայոց

հիւանդութիւններ

Ընդունում է հիւանդներին իր նոր բնակարանում՝ Գանօվսկայա փողոց, տուն Սէյլանովների, № 18, տէլէֆօն 615.

Առաւօտեան 12—1 ժամը

Երեկոյեան 5—6 ժամը

(ե. հ. կ.) տա. 819. 100—56

ԻՆՉՈ՞Ւ Է ՆՈՒԱԶ ԱՐԴԻՒՆՔԸ

I

Հայ տպագրական խօսքի չորսհարիւրամեակը պատկառելի հասակ է այդ խոշոր հասարակական և մտաւոր գործօնի կենսական զարգացման համար:

Եթէ նոյն իսկ վիճելի լինի չորսհարիւրամեայ նրա գոյութիւնը և ապացուցվի թէ գուտենբերգեան գիւտի եղանակով հայ տպագրութիւնը եղել է մի 50—60 տարի յետոյ, այնու ամենայնիւ 350 տարեկան հասակը դարձեալ երկարամեայ կուլտուրական գործի մի հասակ է:

Վաղուց է, այո, շատ վաղուց է հայ տպագրական խօսքի մուտքը հայութեան մէջ, և հայերէն լեզուով գրքեր տպագրվել են բաւական մեծ թւով, բայց ստացված կուլտուրական արդիւնքը եղել է համեմատաբար աւելի փոքր չափով, քան սպասելի էր:

Հայ լեզուով գոյութիւն ունեցող հրատարակութիւնների ցուցակը նախանձի արժանի մի ցուցակ է գրքերի քանակով մի այնպիսի փոքրիկ ազգի համար, ինչպէս հայն է: Բայց իրապէս գրքերի մեծագոյն մասը առանձին հարստութիւն չէ կազմում և ներկայ հայ գրադարանը ստիպված է արձանագրել իր վերին աստիճանի աղքատութիւնը:

Հայկական տպագրութեան ճակատագիրը ողբերգական է եղել անցեալում:

Եւ դժբաղդաբար, այսօր նա չէ ստեղծել մի դրութիւն, որ կարելի լինէր փոքր ի շատէ նախանձելի համարել:

Նայեցէք անցեալին: Ահա մի գիրք տպված Հօլլանդիայում, մի ուրիշ գիրք տպված Իտալիայում, երրորդը Թիւրքիայում, չորրորդը Պարսկաստանում, հինգերորդը Հնդկաստանում, վեցերորդը Ռուսաստանում, և այլն և այլն:

Տպարանական գործի հիմնավայրերից շատերը բոլորովին պատահական բնաւորութիւն ունէին հայ տպագրութեան համար: Ուստի վերջ ի վերջոյ հայ տպագրական գործը փոքր ի շատէ հաստատուն հող գրաւեց միայն Կովկասում և Թիւրքիայում, այն էլ գլխաւորապէս Թիֆլիսում և Կ. Պոլսում:

Այդտեղ տպագրական մեքենան արդէն մօտ էր ընթերցողին, մօտ էր ժողովրդական խաւերին, մօտ էր գործօնների խոշոր համախմբումներին:

Եւ մենք այդտեղ տեսնում ենք հայ տպագրական գործը փոքր ի շատէ ազատ այն չափազանց արհեստական և անբնական վիճակից, որի մէջ նա գտնվում էր հայկական գաղթավայրերում: Այդտեղ նա արդէն կենսական երևոյթ է, իրական պահանջների արտայայտութիւն, մշտական սպասման բաւարարող մի գործօն:

Բացառութիւն կազմում են միայն երկու տպարաններ՝ Վենետկի և Վիէննայի միաբանութիւնների, որտեղ տպարանական գործը պահպանվում է ոչ թէ շրջակայ ժողովրդի պահանջով, այլ իրանց միաբանութիւնների հաստատուն կազմակերպութեամբ. Եւ այդ պատճառով տպարանական գործը չէ հանդիսանում այդ վանքի իբրև որոշ արհեստի բնական զարգացման պայմանների վրա հաստատված ձեռնարկութիւն, այլ իբրև որոշ հիմնարկութեան աշխատանքի արտայայտութիւն:

Հայ տպագրութեան ընդհանուր տեսութիւնը հանդէս է բերում ջանքերի և փորձերի մի երկարապատում նկարագիր, որը մի որոշ աստիճան հայելի է կազմում և հայ ժողովրդի մտաւոր տարրի անվերջ դեգերումներին և որոնումներին:

Ա. Քալանթար

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԻ ՇՈՒՐՋԸ

«Դաշնակցութեան» գործի դատավարութիւնը, նոր տեղեկութիւնների համաձայն, տևելու է մինչև մարտ ամսի կէսերը:

—

«Դաշնակցութեան» գործի առթիւ իբրև վկաներ մեկնեցին Պետերբուրգ Թիֆլիսի քաղաքագլուխ Ալ. Խատիսեան, բժշկաստիտարական տեսուչ Կար. Ստեփանեան և Հ. Առաքելեան:

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

27 յունվարի

Պարիզ.—Սենատ: Պիշօնը յայտնում է, որ 1909 թ. ֆրանս-գերմանական համաձայնութիւնը միայն բաւական էր, ուրիշ պայմանագրի կարիք չը կար: Նա չի վաւերացնի 1911 թ. պայմանագիրը, թէև վստահում է կառավարութեան:

Հավասին հեռագրում են Լօնդօնից. «Գրէյը յայտնեց, որ Ռուսաստանը Ֆրանսիայի հետ միասին իրազեկ կը լինեն, եթէ Խօլդէնը քաղաքական բանակցութիւններ սկսէր Բեռլինում»:

—

Լօնդօն.—«Դէյլի Տելեգրաֆը» հաղորդում է, որ արտաքին գործերի մինիստրի կարգադրութեամբ Խօլդէնը Բեռլին է մեկնել իբրև լօնդօնեան համալսարանական կրթութեան գործերի թագաւորական մասնաժողովի ներկայացուցիչ՝ տեղեկութիւններ ժողովելու գերմանական համալսարանների տուած գիտական պատրաստութեան մասին: Սակայն նա իր կապերի շնորհիւ անկասկած խօսակցելու է քաղաքական կացութեան և անգլօ-գերմանական յարաբերութիւնների մասին:

Չէրչիլը էկսպրէսի վագօնը նստելու ժամանակ մի սուֆրաժիստուհի հարուածեց նրա երեսին կանաչ դրօշակով, որի վրա մակագրված էր. «Չը կայ ռեֆերենդում սուֆրաժիստուհիների համար»: Չէրչիլը լոկ արտասանեց՝ «Ձեռք մի տաք նրան»:

—

Բեռլին.—Չը նայած պաշտօնական հերքումներին և բրիտանական զինուորական մինիստր Խօլդէնի անձնական յայտարարութիւններին, շատ լրագիրներ հաւատացած են մինիստրի յատուկ քաղաքական միսիայի իրականացմանը, ևս առաւել, որ Խօլդէնը երէկ տեսակցվեց անգլիական դեսպանի մօտ պետական կանցլերի հետ:

Ֆինանսական շրջաններում կարծում են, որ շուտով տեղի կունենայ քաղաքական համաձայնութիւն Անգլիայի և Գերմանիայի միջև՝ մասնաւորապէս աֆրիկական գաղութների մասին:

Չէրնօգօրական թագաւորը մեկնեց Պետերբուրգ:

Ռէյխստագի նիստերի դահլիճը և վերնասրահները լի են: Նախագահի ընտրութիւն է. Կենտրոնի կուսակցութեան ներկայացուցիչ Շպանը ստացաւ 185 ձայն, Բեբէլը՝ 110, ազգային-լիբերալ պրինց Կարօղատը՝ 88, ազգային-լիբերալ Պաաշէն և սոց.-դեմոկրատ Հէյնէն՝ մի-մի ձայն: Կատարվեց կրկնաքուէարկութիւն. ստացան—Շպանը՝ 186, Բեբէլը՝ 114, Կարօղատը՝ 85: Երկրորդ կրկնաքուէարկութեան ժամանակ—Շպանը՝ 196, Բեբէլը՝ 175, դատարկ թերթիկներ տրված էին 13: Նախագահ ընտրվեց Շպանը. ձախ-կապոյտ բլօկի ներկայացուցիչը ընտրվեց առաջին փոխ-նախագահ, սոց.-դեմոկրատ ժուռնալիստ Շէյդէմանը՝ երկրորդ: Սահմանադրութեան համաձայն ընտրութիւնները կրկնվելու են չորս շաբաթից յետոյ:

—

Կօպէնհագէն.—Թագաւորի առողջութիւնը լաւ է:

—

Խրիստիանիա.—Հրաժարական տուեցին մի քանի մինիստրներ:

—

Թավրիզ.—Ռուսաց հիւպատոսարանի եկեղեցում հոգեհանգիստ կատարվեց Արք բերդում տեղի ունեցած պայթումի զոհերի յիշատակին:

—

Լիսաբօն.—Ներկայ հեղեղը 1876 թ. հեղեղից անցնում է:

—

Մադրիդ.—Հեղեղը աւելի ու աւելի տարածվում է: Վալեադօլիտում մի քանի մարդ խեղդվեցին: Սէկվիլմօն և Սէվիլիան զրկվել են լուսաւորութիւնից: 15,000 մարդ առանց աշխատանքի են մնացել: Ջուրը ոչնչացնում է դաշտերն ու գիւղեր: Կործանարար անձրևը շարունակում է տեղալ: Թագաւորը և մինիստր-նախագահը մեկնեցին Սէվիլիա:

—

Ալուպկա.—Կոմս Միլիւտինի դագաղի մօտ կատարվեցին երկու հոգեհանգիստ գեներալ Դումբաձէի, ազգականների և ծանօթների ներկայութեամբ:

Դիակը Մոսկվա կը փոխադրվի կիրակի օրը:

Միլիւտինի թաղմանը ներկայ գտնվելու համար մեկնում են պատգամաւորութիւններ զինուորական մինիստրութեան, գեներալ-շտաբի, Նիկոլաեվի զինուորական ճեմարանի, Ալեքսանդրովեան զինուորա-իրաւաբանական ճեմարանի և 121-րդ Պէնզէնի գնդի կողմից, որ այսուհետև համաձայն Կայսրի հրամանի անուանվելու է հանգուցեալ կոմսի անունով:

—

Պետերբուրգ.—«Россія-ն առաջնորդող յօդուածով ողջունում է չէրնօգօրական Նիկօլայ թագաւորի գալուստը:

—

Բելգրադ.—Միլօվանօվիչի կաբինէտը հաստատվեց նախկին կազմով:

ՀԵՌԱՒՈՐ ԱՐԵՒԵԼՔՈՒՄ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

27 յունվարի

Պէկին.—Տարաձայնութիւններ ծագեցին հանրապետականների և Պէկինի կառավարութեան միջև վերաբերեալ կայսրի իրաւունքներին և գոյքին դինաստիայի հրաժարականից յետոյ: Հանրապետականները պահանջում են, որպէսզի կայսրի հրաժարականը կառավարութիւնից անուանվի ուղղակի գահից հրաժարվել, որից յետոյ ներկայ կայսրը պահում է տիտղոսը, վայելելու է օտարազգի միապետներին տրվող պատիւները, ստանալու է ամեն տարի թոշակ չորս միլիօն դօլլար, ընդմիշտ բնակվելու է ամառային պալատում. ընտանիքի մասնաւոր սեփականութիւնը կը պահվի, թոյլ կը տրվի զոհաբերել ու աղօթել կայսերական տաճարներում՝ ծախսելով դրա համար սեփական միջոցներից. պալատական գուարդը վերակազմվելու է ստանալով իր ռոճիկը: Հանրապետականները պահանջում են, որպէսզի ժամանակաւոր կառավարութիւնը կազմվի Նանկինում, ուր հրաւիրում են Իւանշիկային բանակցութիւնների համար:

Տեանցզինում, ռուսական քաղաքամասում մի տան մէջ ռումբի պայթում եղաւ. սպանվեց մի երեխայ, վիրաւորվեցին չորս մարդ:

Խեխէսի նահանգապետ Օիլյանը արձակվեց պաշտօնից խնդրագրի համաձայն: Նրա տեղ նշանակվեց Խուանխանը:

Պէկինի մօտ, Անդինմինի զօրանոցների մօտ, պայթեց մի ռումբ, որից սպանվեց ռումբը գտած չինացին:

—

Մուկդէն.—Անդունի և Ֆինխուանչէնի կողմից եկող յեղափոխականների թիւը 1,500 է: Նրանց հետ ամենուրեք միանում են խունխուզները:

Յեղափոխականները, 12 թնդանօթ դնելով հարաւ-մանջուրական երկաթուղագծի Գայլին կայարանից մի վերստ հեռաւորութեան վրա՝ կրակ բացին Գայլին քաղաքի և բերդի վրա. Քաղաքում հրդեհ սկսվեց:

Ձերբակալվեցին և կախվեցին 23 օֆիցէր՝ գեներալ Լանի հետ գաղտնի յարաբերութիւններ պահպանելու համար:

Նահանգապետը տեղեկացրեց Չժաօէրսիւնին, որ այլ ևս չէ հայածելու յեղափոխականներին, որովհետև յեղափոխականների ձերբակալութիւնները չափազանց գրգռել են ազգաբնակութեանը:

Լեանդեանվէյը մի կոչով դիմեց ազգաբնակութեանը և զօրքերին՝ ճանաչելու հանրապետութիւնը և երկիւղ չը կրել կեանքի ու գոյքի համար, որովհետև կողոպուտների ու անկարգութիւնների ամեն մի փորձ պատժվելու է մահով:

Ծգտեալ կերպով եկաւ Իւանշիկայի պաշտօնեան Մուկդէնում տիրող դրութեան հետ ծանօթանալու և Չժանցզօլինին համոզելու համար, որպէս զի հրաժարվի անօգուտ կռիւը շարունակելուց:

—

Վլադիվօստօկ.—Չինական շոգենաւերը գալիս են նոր հանրապետական դրօշակով, որ կարմիր, դեղին, կապոյտ ու սև գոյների է:

—

Ցիցիկար.—Նահանգապետի պաշտօնակատարը կարգադրեց Խայլար ուղարկել երկու հետևակ բատալիօն գնդակացիրներով:

—

Խայլար.—300 մօնղօլ դուրս եկան Ցուրուսմիտէից՝ Արգունի գետի վրա չին պահակներին փոխարինելու համար: 880 չին զինուոր զինաթափ արվեցին մօնղօլներից և ուղարկվեցին Ցիցիկար:

—

Չիֆու.—Եկաւ նահանգապետ Խուչժէն, որին զօրքերը դիմաւորեցին ևբաժշտութեամբ:

Շանխայից տեղս եկան 1000 զինուոր:

ՎՈՍՓՈՐԻ ԱՓԵՐԷՆ

Արդեօ՞ք

Կ. Պոլիս, 18 յունուար

Մինիստրներու խորհուրդը այս շաբթու որոշեց Ռումէլի և Անատօլու բարենորոգութիւններ կատարելու համար յանձնաժողովներ ղրկել:

Ռումէլի ղրկուելիք յանձնաժողովին նախագահութիւնը պիտի վարէ ներքին գործերու մինիստր Հաջի Ադիլ-բէյ, իսկ Անատօլուի յանձնաժողովին՝ էֆկաֆի մինիստր Խայրի-բէյ:

Շատ խորհրդաւոր երևոյթ մը ունի ընտրական պայքարի այս բուռն շրջանին՝ մինիստրներու խորհրդին տուած որոշումը, որ պարզապէս Համիդի եւրոպական կառավարութիւններէ նեղուած վայրկեաններուն տուած բարենորոգմանց խոստումներուն կը նմանի:

Կացութիւնը շատ որոշ է: Երկու կուսակցութիւններ գրեթէ հաւասար ոյժերով իրարու դէմ կանգնած են:

Օսմանեան պետութեան քաղաքական ներքին կեանքին մէջ, հպատակ ազգերու համար աւելի աւելի փափուկ կացութիւն մը չէ եղած: Պէտք է նախընտրեն այս երկու ոյժերէն մէկը: Մին փորձուած հակառակորդ մը քրիստոնեայ ազգութեանց և երկրորդը՝ դեռ չփորձուած, սակայն շատ կասկածելի իր նկարագրովը, դէմ առ դէմ կանգնած են, իշխանութիւնը իրենց սեփականելու միտքով, և պէտք ունին իրենցմէ դուրս մնացած տարրերու, որոնց քուէին վճռական դեր կատարելու կոչուած է:

Հետևաբար՝ կացութիւնը հպատակ ազգերու համար որչափ փափուկ, այնքան ալ վճռական է:

Իւրաքանչիւր ազգի երկու կուսակցութիւնները գին կուտան... խոստումներով, և այդ ազգերը շփոթած են և չեն գիտեր, թէ որո՞ւն խօսքին պէտք է հաւատալ:

Հիմա՝ յոյները, հայերը, բուլղարները, ալբանացիները, արաբները պչրուհիներ են, որոնց Իթթիհադ ու Իթթիլաֆ դարպաս կընծայեն... խոստումներով:

Հիմա կատարեալ կատակերգութեան մը երևոյթ առած է գործը:

Եթէ Իթթիհադին յաղթէ, Իթթիլաֆին ատելի պիտի դառնան. և եթէ, Աստուած մի՛ արասցէ, անիկա յաղթանակէ, ինչ պիտի ըլլայ իրենց վիճակը:

Եթէ Իթթիլաֆին հաւատան, Իթթիհադին վրէժխնդրութիւնը կարելի է նկատի չառնել:

Յոյները, հայերը, բուլգարները, արաբները և այլն, ուրեմն, կացութեան բանալին իրենց ձեռքին մէջ ունենալով հանդերձ, անել վիճակի մը մատնուած են, վասնզի... իրարու հետ համերաշխ չեն, վճռականապէս... մէկ կողմին յարելու վիճակին մէջ չեն։

Այս ընդհանուր վիճակին մէկ մասնաւոր երևոյթն ալ հայոց դիրքն է, որ ամեն ժամանակէ աւելի քննադատական է։

Պատրիարքարանը որոշեց ձեռնպահ մնալ ընտրութեանց մէջ, մէկ կամ միւս կողմին թշնամութեան առարկայ չըլլալու համար, և բարեխիբաբար... ընտրական գործերու ղեկը յանձնեց կուսակցութեանց՝ անոնց յանձնարարելով համերաշխութիւնը։

Այս որոշումը, ուրիշ նշանակութիւն չունէր, եթէ ոչ ազգային պատրիարքարանի հեղինակութիւնը ջնջել և Բ. Դրան տեսակէտներու վերջնական նուիրագործումը ընել։ 50 տարիէ ի վեր Բ. Դուռը կը պայքարի պատրիարքարաններու դէմ՝ անոնց իրաւասութիւնը սահմանափակելու և զուտ կրօնական շրջանակի մէջ սեղմելու համար, մերժելով անոնց քաղաքական իրաւասութիւնները։

Մասնաւորապէս այս ոգւով մղուած պայքարը սահմանադրութենէն յետոյ աւելի սաստիկ եղաւ։

Հայոց պատրիարքարանը կամաւորապէս հրաժարելով մասնակցելէ երեսփոխանական ընտրութեանց՝ ինքը խոստովանած կըլլայ, թէ քաղաքական գործերու խառնուելու իրաւունք չունի։ Ասանկ ինքնասպանութիւն մը, որ դաշնակցականաց տեսակէտին այնքան հաշտ կուգար, կը շահագործուի այսօր, ազգը նուաստ վիճակի մը ենթարկելով։

Հակառակ անոր, որ Իթթիհադի շէֆերը և բանագնացները շարունակ Ֆէնէրի պատրիարքարան կերթան ձայները սիրաշահելու և Իթթիլաֆէն զատելով իրենց կողմը առնելու համար, ոչ ոք կուգայ հայոց պատրիարքարան։

Ընդհակառակը, Իթթիհադը հայոց ազգին հետ բանակցած ըլլալ կը կարծէ Դաշնակցութեան հետ սակարկելով։

Ադանայի ջարդերէն յետոյ, Դուրեան պատրիարքի բողոք-հրաժարականը ի նպաստ իրենց շահագործելով՝ ջարդարարներու հետ համագործակցութեան որոշում տուող այս կուսակցութիւնը, հիմա, դարձեալ չի վարանիր ազգին մորթին վրայ սակարկելու, հակառակ անոր, որ ամեն կողմէ բուռն բողոքներ կան իր տակտիկին և ազգին ներկայացուցիչ ըլլալու իրենց յաւակնութեան դէմ։

Քանի որ կուսակցութեանց պիտի ձգուէր պայքարը մղելու գործը, իրենք իբր ամենէն զօրաւորը՝ իրենց իրաւունք կը համարին ազգը ներկայացնել առանձնակի, առանց ուրիշ մէկուն հաւանութիւնը առնելու։

Դարձեալ անոնք հաւատացնել կուզեն, թէ Դաշնակցութիւնը Իթթիհադին ի նպաստ քուէարկելէ յառաջ՝ պիտի ապահովէ հաստատուն շահեր ազգին։ Անոնց առաջինը պիտի ըլլայ իբր թէ հողային հարցին լուծումը, որ 1910-ին ալ խոստացաւ Իթթիհադը և սակայն չգործադրեց։

Եւ ինչպէս հաւատալ, թէ հիմա պիտի գործադրէ, ինչ որ անցեալ չորս տարիներուն մէջ չգործադրեց, կամ չուզեց գործադրել։

Բարենորոգմանց համար յանձնաժողով մը կարգել, և ան ալ Խալիլ-բէյի պէս հակաքրիստոնեայ շովէնի մը նախագահութեամբ, ոչինչ գործադրել կը նշանակէ, թէ այդ յանձնաժողովը... յոյս ներշնչելու համար կրնայ խրկուած ըլլալ, սակայն այդ յոյսերը պակսելու կոչուած չըլլար։

Եւ ինչպէս հաւատալ թէ հայերու հանդէպ բարեացակամ կրնայ ըլլալ Իթթիհադին նման կուսակցութիւն մը, որուն առաջին նշանաբանն է իսլամութիւնը բարձրացնել պետութեան մէջ և անկէ դուրս, ի վնաս քրիստոնէութեան։ Արդեօք Իթթիհադն է, որ հայոց ցաւերը նկատի պիտի առնէ, այն՝ որ Սիհուն և Ջիհուն գետերը հայու արիւնով կարմիր ներկեց, կազմակերպելով և սարքելով պատմական այն մեծ եղեռնը, որ «Ադանայի ջարդ» կոչուեցաւ։ Արդեօք նոյն այդ Իթթիհադը չէր, որ արտաքոյ խորհրդարանին տապալեց Հիւսէյին Հիլմի փաշայի դահլիճը, հայ սպանած ըլլալու... թեթև յանցանքին համար իսլամներ կախաղան բարձրացուցած ըլլալուն համար։

Արդեօք Իթթիհադի Սելանիկի կեդրոնը չէր, որ, Ադանայի ջարդը կազմելէն յետոյ, սնիկ վատոգիութիւնը ևս ունեցաւ ի լուր աշխարհի հայերը պատասխանատու բռնելու ջարդին։

Արդեօք այս միևնոյն Իթթիհադը չէր, որ ներքին գործերու նախորդ մինիստր Ջէլալ-բէյը տապալեց՝ անոր չներելով հայոց հողային հարցը լուծելու բուռն եռանդը։

Արդեօք նոյն այդ Իթթիհադը և իր ներկայացուցիչները չեն, որ իբր արեան գին որոշուած տարեկան 10,000 ոսկի կը խնայեն հայ ազգէն։

Արդեօք Հայաստանի սարսափը դարձող քիւրդերը քաջալերողները դարձեալ անոնք չէ՞ն։ Սիւլէյման Սուդիներու կուսակցութիւնը արդեօք մէկ օրուան հրամանով կերպարանափոխ եղաւ և որոշեց հայոց աշխարհը եդեմի վերածել։

Արդեօ՞ք... Շառայ

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

Շ Ն Ո Ր Հ Ա Ւ Ո Ր Ա Ն Ք Ն Ե Ր

Մեծ-Ղարաքիլիսա, 20 յունվարի

Շնորհաւորում եմ «Մշակի» 40-ամեակը։ Ցաւում եմ, որ մեր սիրելի թերթի հիմնադիր հանգուցեալ Գրիգոր Արծրունու պարզած դրօշակը—որի վրա գրված է «Մշակ» բառը—այսուհետև էլ կը ծածանվի յաղթականօրէն և կը շարունակէ հանդիսանալ մեր հասարակական կեանքում որպէս փարոս՝ անխոտոր շարունակելու համար մեր ուղին։

Երախտագիտութիւնս «Մշակի» այժմեան գործիչներին։ Եր. Մամիկոնեանց

Բագու, 17 յունվարի

Ընդունեցէք մի խումբ ղուլալուեցի համակրողների անկեղծ շնորհաւորանքները։

Սրտագին ուրախութեամբ ողջունում ենք մեր ողորմելի գիւղացիութեանը դեղ ու դարման անող քրտնաջաղախ եղբայր «Մշակի» 40-ամեակը։ Ցանկանում ենք ջերմեռանդօրէն երկար կեանք մեծ ուսուցիչ «Մշակի» գործիչներին։ Բարեմաղթում ենք, որ անջնջելի և անմոռանալի մնայ մեծ հրապարակախօսի թանգագին յիշատակը ամբողջ հայութեան մէջ։

Ստորագրութիւններ

Ախալցխա, 22 յունվարի

Շնորհաւորում ենք և մենք «Մշակ» լրագրի 40-ամեայ բեղմնաւոր գործունէութեան յոբելեանը։ Ցանկանում ենք, որ մեր փարոս թերթի ապագան յարատև լինի և իր փայլուն լոյսը տարածէ խաւարում ընկղմած հայ հասարակութեան մէջ։

Խոնարհվում ենք մեծ մարդու՝ «Մշակի» հիմնադիր Գրիգոր Արծրունու աճիւնի առաջ։

Խորին յարգանքներ ներկայ ղեկավարներին։

Լուսանկարիչ եղբ. Աւետիսեաններ

Բաղչէսարայ, 20 յունվ.

Շնորհաւորելով «Մշակի» քառասներորդ տարին, շնորհաւորում եմ և նրա ղեկավարների անցած և ներկայ գործունէութիւնը՝ ցանկանալով նրանց աւելի եռանդ և կարողութիւն իրանց սահմանած ծանր, բայց ազգօգուտ գործունէութիւնը շարունակելու, ինչպէս շարունակել են մինչև այսօր։ Նոյնպէս շնորհաւորում եմ «Մշակի» բոլոր այն անաչառ աշխատակիցներին, որոնք մինչև այսօր թև ու թիկունք եղած աջակցել են սիրելի օրգանի յառաջադիմութեան։ Սուքիաս Թոփալեան

ՀԱՅՐ Խ. ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ ՅՈԲԵԼԵԱՆԸ

Կիրակի, յունվարի 22-ին, Նոր-Նախիջևանը փառաւոր կատարեց ս. Լուսաւորիչ մայր եկեղեցու աւագ քահանայ Խ. Զարիֆեանի յոբելեանը։

50-ամեայ յոբելեարի քահանայագործութեան, ուսուցչութեան և հասարակական գործունէութեան հանդէսին քաղաքային վարչութեան նոր շինված և ճոխ զարդարված դահլիճում եկել է ներկայ լինելու քաղաքի բոլոր խաւերից խուռն բազմութիւն։ Այստեղ կային բոլոր Նոր-Նախիջևանի և Ռոստովի հայկական հաստատութիւններից ներկայացուցիչներ, բոլոր տեղական գործիչները, քաղաքապետը, ոստիկանապետը, ռուս հոգևորականութեան ներկայացուցիչներ, բժիշկ, փաստաբան, ուսուցիչ, բոլորը եկել էին շնորհաւորելու յոբելեարին, որը արտասուախառն լսում էր բոլորին, յուզված և ուրախ։

Յիսուն տարի գործել, երբեմն դառն և դժուար պայմաններում, երբեմն չը հասկացված ոչ ոքից, երբեմն ատված շատերից, կորցնել հազար ու մի յոյսեր, եռանդներ, ցնորքներ, մօտ լինել յուսահատութեան և յանկարծ մի օր, մի գեղեցիկ, մի պայծառ օր տեսնել բոլոր քաղաքը իր առաջ, տեսնել ամեն կողմից անկեղծ սիրոյ և յարգանքի փաստեր, տեսնել, որ գործել ես ոչ անապատում, որ քեզ հասկացել են, հասկանում, գնահատում են։

Ի՜նչ գեղեցիկ, թանգագին արտասուքներ են, որ թափվում են տէր-հօր աչքերից։

Լաց, տէր-հայր, լաց. դա ուրախութեան, երջանկութեան, սիրոյ արտասուքներ են. եթէ այդպիսի արտասուքներով մենք երբեմն չը լայինք, չարժէր գործել, ապրել...

Եւ մինչդեռ հայր տէր-Խաչատուրը երեխայի նման լաց է լինում, մինչդեռ հանդիսականներից շատերը լալիս են նոյնպէս, պատգամաւորները մի-մի մօտենում են և կարդում են հայերէն և ռուսերէն զգացված ուղերձներ, գեղեցիկ խօսքեր, կարծես մարգարիտներ և գոհարներ։

Ես մտածում եմ. ինչո՞ւ յոբելեանը կատարվում է, երբ յոբելեարը անցել է իր կեանքի ճանապարհը, մի ոտը դրել է գերեզման...

Ինչո՞ւ այդպէս ուշ, ինչո՞ւ այդպէս ուշ մենք ցոյց ենք տալիս նրան մեր սրտերը, մեր սրտերի խորքերը։

Եթէ նա առաջ այդ բոլորը լսէր, իմանար. եթէ տեսնէր, որ նա մենակ չէ եղած, որ մենք հետևել ենք նրա բոլոր քայլերին, ուրախացել ենք նրա ուրախութիւնով, տրտմել ենք նրա վշտերով, մեկ լացել ենք, մեկ խնդացել։ Եթէ նա իմանար այդ բոլորը, ապա որչափ սիրով, որչափ ոյժով, որչափ եռանդով նա պիտի գործէր, տապալելով սարեր, ժայռեր...

Եթէ կարելի լինէր, որ ամեն մի հասարակական գործիչ, երբ առաջին անգամ իր ոտքը դնում է հասարակական գործունէութեան ասպարէզի շեմքին, տեսնէր, կարդար այդ բոլոր ուղերձները...

Ուղերձներ...

Արդեօք սուտ է այն, ինչ որ գրված է նրանց մէջ, արդեօք ճիշդ է...

Կան չափազանցութիւններ, բայց մէկ բան անվիճելի է ինձ համար. ուղերձները առհասարակ վկայում են ոչ այն, ինչ որ մենք արել ենք, այլ ինչ որ մենք պէտք է որ անէինք...

Եւ երբ կեանքը գնում է, անցնում է, ուղերձների գեղեցիկ թղթերից և երեսներից այդ կեանքը տխուր ժպտում է, շփոթելով ձեզ, ահա ի՛նչ էր ձեր պարտականութիւնը և ահա, ի՛նչ պէտք է անէիք, և ահա ի՛նչ դուք չարէք...

Ինչո՞ւ մեր երիտասարդ գործիչները չեն կարդում զանազան հասարակական գործիչների 25-ամեակի և 50-ամեակի առիթով գրված ուղերձները...

Ես մտածում եմ տխուր, իսկ պատգամաւորները անցնում են մէկը միւսի ետևից...

Հայր Խաչատուրը լաց է լինում, իսկ չորս կողմը բարի, զգացված, գեղեցիկ դէմքեր...

Այո, արժէ աշխատել, գործել հայի համար. հայը գիտէ գնահատել իր գործիչներին։ Ահա և ընծաներ փոքր, և մեծ, և արժէքաւոր...

Լաց, տէր-հայր, դու արժանի ես, մշակ բեղմնաւոր, և այդ ցոյցերին, և այդ սուրբ արտասուքներին...

Իբրև եկեղեցու սպասաւոր՝ դու 50 տարի շարունակ ամեն օր սուրբ խորանի առաջ վառել ես, աղօթելով, մոմ և կանթեղ և միևնոյն ժամանակ 50 ձիգ տարիներ մի ուրիշ խորանի առաջ, նոյնքան մեզ համար նուիրական, նոյնքան սուրբ՝ ազգի խորանի առաջ, դու վառվել ես ինքդ և մարմնացել երբեմն իբրև կենդանի վառ մոմ, երբեմն իբրև կանթեղ պլպլացող, բայց և այնպէս ազգասիրական ոգին երբեք մարած չէ քո սրտում, նա մնացել է կենդանի։ Այժմ անցել ես քո Գողգոթան, տարել ես քո խաչը պատւով, շնորհքով, և մենք խոնարհում ենք մեր գլուխները սիրով և յարգանքով քո առաջ։ Մենք ցանկանում ենք քեզ երկար տարիներ, մենք ցանկանում ենք նոր եռանդ և հին, այո, հին հաւատ՝ գործելու։ Ոչինչ, որ սխալվել ես. չէ սխալվում ծոյլը և չաշխատողը։ Մենք տեսնում ենք քո մէջ կենդանի հաւատ և կենդանի գործ. Հաւատ դէպի ազգը, գործ ազգի համար, մեր հայ, մեր թշուառ, խեղճ, բազմակարօտ, բազմաչարչար, կարծես վաղուց ի վեր մոռացված և թողնված երկնքից և Աստուծուց, ազգի համար։ Լաց, տէր-հայր...

Չարժէր ծնվել, ապրել, գործել, եթէ կեանքի մէջ գոնէ մէկ անգամ մենք չըլայինք այդ գեղեցիկ, սուրբ, երազած արտասուքներով... Նրանք մի-մի թանգագին մարգարիտներ են, որից շատ պակաս են հարուստ թագաւորների թագերի գոհարները... Գր. Ջալխուշեան

ԿԱՆԳ ԱՌԷՔ...

Մենք հասկանում ենք, երբ հրաւիրում են ուսանողներին մի կրթական գործի աջող կազմակերպութեան նպաստելու, երբ նրանց հետ խօսում են խղճի ազատութեան գաղափարը տարածելու և իւրաքանչիւր տնհատի դաւանանքները անձեռնմխելի դարձնելու մասին, երբ ուսանողներին զգուշացնում են ինտրիգների և թակարդաւոր ոտնձգութիւնների ճանճում ընկղմվելուց։

Այո, այդ հասկանալի է։

Կրօնը ներքին դաւանանքի խնդիր է, իւրաքանչիւր անդամի հոգեկան սեփականութիւն։

Այդ գիտենք. այդ գնահատում ենք, բայց կղերական ինտրիգներ չենք ընդունել և չենք ընդունում։

Երբ կաթողիկոսական ընտրական պայքարը մի բուռն ծխական հայերի մէջ հասաւ այն ծայրայեղութեան, որտեղ տիրապետողը տարրը կղերական պաթօսն էր—մենք անտարբեր, սառնասիրտ էինք։

Երբ հոգևոր ու աշխարհիկ վեղարաւորները յանուն «հայոց ազգի» կուլտուրական ապագայի՝ գրկախառնվում էին էջմիածնի կրօնապետի էութեան շուրջը—մենք պարզապէս լռում էինք։

Երբ, վերջապէս, կղերական այդ պաթօսով տարված «արմատական» կոչեցեալներն անգամ մի զարմանալի յանդգնութեամբ սպեցիֆիկ կղերամոլութիւնը կարողանում էին շաղկապել երեկվայ մօդա վերցրած գաղափարի հետ—մենք դա մանր բուրժուական կոմեդիա էինք համարում։

Սակայն երբ այդ մութ կոմեդիայի, ինտրիգների ազատ վակխանալիայի սահմանները ուզում են իր նեղ, յատուկ շրջանից դուրս բերել և նրա փոշոտ ոստայնի մէջ խճճել նաև ուսանող սերնդի լաւագոյն ներկայացուցիչներին, մենք այլևս հանդուրժել չենք կարող, մենք չարտայայտվել չենք կարող։

Պրոպագանդ մղողը, հրաւիրակոչ ուղղողը հանրածանօթ եկեղեցամիտ Մելեան քահանան է, որ այս անգամ հանդէս է եկել «Հօրիզոնի» № 16-ում։

Մելեան քահանան պարզապէս գտնվում է էջմիածնական պաթօսի մէջ. նա տակաւին չէ զգաստացել. նա ունի մաքրելու հաշիւներ, բայց չունի ատամներ։ Եւ ահա նա կամենում է ստեղծել մի նոր ինտրիգա, որին ջերմագին մասնակցելու է հրաւիրում ուսանող սերնդին՝ այս «ապագայ գործիչներին և մաքուր մտածողներին»։

Ի՞նչ կարծիք ունէք, սակայն, երիտասարդ ուսանող սերնդի վրա, արժանապատիւ քահանայ. ո՞ւր և ինչի՞ էք հրաւիրում նրան։ Որպէսզի, խճճվելով ձեր ինտրիգների մէջ, իրանց «մաքուր մտածողութեամբ» ապականվե՞ն ձեր մութ հաշիւների մէջ։ Դուք կարծում էք, որ ապագայ սերունդը էլ ուրիշ անելու բան չունի և ձեզ հետ պէտք է առաջ քայլէ. ձեզ, որոնց համար հայ լուսաւորչականը միմիայն ծխական պէտք է լինի և ուրիշ ոչինչ։

Ո՞ւր էք հրաւիրում ապագայ սերնդի լաւագոյն ներկայացուցիչներին. ականջ դնելու ձեր կղերամիտ բարբաջանքներին, ձեր կլասիկ տիրացուիզմին։

Ո՛չ, արժանապատիւ քահանայ, ուսանող սերնդի լաւագոյն, մաքուր ներկայացուցիչը ձեզ հետ չէ կարող գալ. դատապարտելով ձեր մթնոլորտի նեխումն ու փտումը, արհամարհանքի շեշտը երեսին նա կանցնի ձեր մօտով։

Ուսանող սերունդ չը պէտք է ձեզ հետ գայ, նա չը պէտք է ձեր քաւութեան նոխազը դառնայ։ Նրա կեանքը ապագայումն է. նրա հայեացքը սևեռած է կեանքի վրա. նրա գործը այդ ապագայի վերաբերմամբ բարդ է ու ծանր։

Նրա և ձեր ներքին զբղումները իրանց ուղղութեամբ տրամագծօրէն հակառակ են։ Նա ժամանակ չունի զբաղվելու ձեր ինտրիգներով, մութ պարագաների քննութեամբ։

Եւ այս բոլորը ինչո՞ւ համար. ժամանակ սպանելու։

Ո՛չ, արժանապատիւ քահանայ, ոչ։ Սուտ է, սուտ այդ բոլորը. չարժէ հետաքրքրվել դրանցով, չարժէ երիտասարդ, վաղանցուկ կեանքի թանգագին ժամերը վատնել կղերական ինտրիգների, անձնական խնդիրների, այլև մանր, գծուծ վրէժխնդրութիւնների փաստերի ապարդիւն քննութիւնների համար։

Մենք կը զբաղվենք և ժողովրդի դպրոցով, և կուլտուրական զարգացման հարցերով և օգտակար քաղաքացի դառնալու խնդիրներով. բայց ոչ ձեր ինտրիգներով։

Մի՛ խառնէք ձեր այդ «գործերի» մէջ երիտասարդ սերնդին. ձեր միակ ու շեշտակի ճանապարհը՝ արխիւն է. գնացէք այդտեղ։

Եւ այս միամիտ ծխատէրը կամենում է

Բ Ա Ն Ա Ս Ի Ր Ա Կ Ա Ն

Ե Ր Գ Չ Ո Ւ Հ Ի Ն

(Էսկիզ)

(Օր. Պապայեանի յիշատակին մահվան 6-ամեակի առիթով)

I

Կեանքիս մէջ ես նրան երկու անգամ լսեցի։

Թիֆլիսում՝ Արքունական թատրօնի բեմի վրա՝ հասած իր փառքի գագաթնակէտին՝ ծափերով, վարդերով շրջապատված՝ գլխին էլ դափնեայ պսակ դրած՝ երգում էր նա...

Այո, «Травіата»-ի հոգեզմայլ դայլայլիկների տակ հմայել, կախարդել էր ամբողջ թատրօնը...

Ոչ մի ձայն, ոչ մի շշուկ. կարծես թըմբրած լինէին բոլորը։ Բեմի վրա մեծ գեղարուեստագէտի հզօր, հմայիչ երգն էր թնդում, որի քաղցր մեղեդիները ալիքման գալիս, զարնվում էին մարդկանց ականջներին՝ նրանց ջիղերը հանգստացնելու, բարքերը մեղմացնելու, զգացմունքները ազնուացնելու համար...

Մի վայրկեան շարունակվեց նոյն դրութիւնը. մարդիկ ուշքի չէին գալիս։

Յանկարծ թատրօնը զարթնեց քնից և՝ կատաղած՝ սկսեց պահանջել մեծ արուեստագէտին...

Տեղացող ծափերի տարափի տակ երևաց նա, երգչուհին՝ համեստ, խոնարհ...

Չօքում էին նրա առաջ, համբուրում, լիզում էին նրա ձեռները, ոտները, հագուստի փէշերը...

Մարդը խոնարհվել, յաղթվել էր գեղարուեստի առաջ։

Նա սէր, պատիւ, յարգանք էր մատուցանում նրա սպասաւորուհիներից մէկին։

Նա չոքում էր նրա մեծութեան առաջ...

II

Երկրորդ անգամ ես նրան լսեցի նրա չարագուշակ մահվանից մի քանի ժամ առաջ։

Նոյնպէս շրջապատված վարդերով, ծաղիկներով՝ պառկած էր նա անկողնում բոլորովին սպիտակ սաւանով ծածկված...

Իմ առաջ պառկած էր գեղարուեստի տաղանդաւոր ներկայացուցիչը, ամբոխի սրտի մէջ գեղեցկութիւն, ազնուութիւն և բարութիւն սերմանողը՝ փշրված, ջախջախված, արիւնաթաթախ դանակով մարդ-գազանի ձեռքից...

Նա, որ երգի գիւթիչ ապաւորութեան տակ՝ ինքնիրան մոռանում և ընկնում էր նրա ոտները, միևնոյն մարդ արարածը ընդունակ էր ձեռք բարձրացնելու և իր սեփական ձեռքով սպանելու, փշրելու և ոչնչացնելու այդ տեսակ տաղանդը...

Նա ապրում էր իր հոգեվարքի, փառաւոր կեանքի վերջին վայրկեանները։

Նրա անկողնի մօտ կանգնած էր բժիշկը, քահանան և գթութեան քոյրը...

Մութն արդէն ընկել էր և սենեակը լուսաւորվում էր բարակ խորհրդաւոր լոյսով։

Յանկարծ շարժվեց երգչուհին, աչքերը բացեց, նայեց չորս կողմը խաղաղ, հեզահամբոյր դէմքով մի քանի վայրկեան և սկսեց... երգել...

Մենք երեքով նայեցինք իրար և ցնցվեցինք...

Նա երգում էր մեղմ և քաղցր...

Ես նորից էի լսում նրանից «Травіата»-ի սքանչելի մեղեդիները, բայց այս անգամ նրա ձայնը դուրս էր գալիս նրա ջարդ ու փշուր եղած մարմնից։

Մահվան ճիրանների միջից նա իր երգի միջոցով մեր քար աշխարհին սիրոյ, խաղաղութեան, անդորրութեան քարոզն էր հնչեցնում...

Մահվան անկողնից նրա վեհանձն հոգին ներումն էր շնորհում այն մարդ-գազաններին, որոնք երգն էին ուզում սպանել։

Նա ծաղրում էր նրանց. նա ծաղրում էր կեանքը։

Եւ դա նրա ամենավերջին, կարապային երգն էր։

Երգի համար էր նա ծնված։

Եւ լռեց... երգը շրթունքին...

Ս. Ք. Ասլանեանց

Աստրախան

Մ Ի Ն Ի Ա Տ Ի Ւ Ր Ն Ե Ր

(Կազիմիր Տետմայերի)

I

Դատաստան

Հոգին դուրս թռաւ մարմնից, և հրեշտակը բռնեց նրա թևից ու տարաւ դէպի մի ինչ-որ մռայլ և տխուր անապատ ու նստեցրեց նրան քարի վրա։ Իսկ վերևից՝ մշուշապատ կապարանման երկնակամարից՝ լսվեց յանկարծ մի ահեղ ձայն. «Դատիր քեզ ինքդ»։

Եւ անմիջապէս հոգու աչքերի առջև բացվեց հսկայ մի գետ, որի ջուրը, ինչպէս հասկացաւ հոգին, գոյացել էր արցունքներից։ Ջուրը պղտոր էր։

Հրեշտակը ասաց.

— Տես, ահա այն արցունքները, որ դու քամեցիր մարդկանց աչքերից երբ դու այնտեղ, երկրի վրա էիր։

Հոգին պատասխանեց.

— Այո, բայց այստեղ իմ արցունքներն էլ են խառնված։

Երեք անգամ հրեշտակը դիմեց հոգուն և երեք անգամն էլ միևնոյն պատասխանը ստացաւ։

Բայց յանկարծ գետի պղտոր ջուրը դարձաւ յստակ՝ ինչպէս բիւրեղ՝ և շատ խոր։

Հրեշտակը ասաց.

— Ահա քո մօր արցունքները։

Եւ հոգին, փակելով իր դէմքը, պատասխանեց.

—Այո, ես մեղաւոր եմ, որովհետև այստեղ չը կան իմ արցունքները։

II

Ապակեայ պատի ետևում

Մեզանից ոմանք նստած են ապակեայ պատի ետևում։ Նա այնքան բարակ է, նուրբ, որ թւում է, թէ բոլորովին գոյութիւն չունի։

Բայց և այնպէս նա գոյութիւն ունի, որովհետև բաւական է, որ ձեռքներս մեկնենք, և մենք կը կպչենք նրան։

Նրա միջից երևում է ամեն ինչ այնքան պարզ, որ կարծես նա ամենևին չը կայ։ Մարդիկ անցնում են այնքան մօտիկից, որ կարծես մեզ ոչ մի բան նրանցից չէ բաժանում։ Եւ եթէ չը մեկնենք ձեռքներս կամ մօտեցնենք շրթունքներս նրան, կարելի է կարծել և նոյն իսկ հաւատացած մնալ, որ մեզ ոչ մի բան չէ բաժանում նրանցից։

Արդ՝ ինչո՞ւ համար եկար դու։ Ինչո՞ւ համար ես անցնում իմ աչքերի առջևից քո արքայական գեղեցկութեան փառահեղութեամբ և իմ երկրպագութեան և փայլատակութեամբ։

Էլ ինչո՞ւ համար դու եկար։

Ես պարզեցի իմ ձեռքը... մինչդեռ դու իմ շարժումն անգամ չը նկատեցիր, որովհետև ես հանդիպեցի արդէն այն ապակեայ պատին, որով մեզանից շատերին բաղդը բաժանել է աշխարհից։

Դու էլ կը գնաս հեռու, իսկ ես ապակեայ պատի ետևից կը մնամ ու կը տեսնեմ քեզ, թէ ինչպէս դու հեռու ու հեռու ես անցնում, չքանալով իմ աչքերից այն հարիւրաւոր ու բիւրաւոր գլուխների մէջ, որոնք խոնարհված են քո արքայական գեղեցկութեան առաջ...

Այդ բոլորը ես կը տեսնեմ իմ ապակեայ պատի ետևից, որտեղից ամեն ինչ երևում է այնքան պարզ, որ կարծես նա ամենևին գոյութիւն էլ չունի և որով մեզանից մի քանիսին բաղդը բաժանել է աշխարհից։

Լ. Դանիէլեան

իրան համամիտ դարձնել երիտասարդ սերնդի լաւագոյն, մաքուր ներկայացուցիչներին։

Մենք գիտութեան տաճարներում ունենք մեր ղեկավարները և ուսուցիչները։ Մեզ ոչ ոք նրանցից չէ հրաւիրել խնտրիգների մէջ խորասուզվելու։

Այդ պատիւը ձեզ է պատկանում։

Սակայն, ով ծխատէր քահանայ, մենք ոչ միայն ձեզ պէս մտածել չենք կարող, այլ և գաղափարական կռիւ ենք յայտարարում ձեր խաւարամիտ, պահպանողական հասկացողութիւնների դէմ։ Ձեր գործելակերպն ու մտածելակերպը մենք ժխտում ենք։ Մենք կանգնած ենք հակառակ տեսակէտի վրայ։

Ձեր կարծիքով՝ անմտութիւն է, եթէ հայը եկեղեցական ծխական չէ, դուք «եկեղեցական-հոգևոր խնդիրների» մէջ էք միայն տեսնում «ազգի կուլտուրական, բարոյական, նոյնիսկ նիւթական» ապագան. իսկ մեր կարծիքով՝ հէնց այդ խնդիրների մէջ ապագայ տեսնելն է անմտութիւններից խոշորագոյնը։

Դուք գտնում էք, որ ապագայ սերնդի լաւագոյն ներկայացուցիչները դէպի «վերջին հայրապետական ընտրութեան շուրջը անցած դարձածները տաք վերաբերմունք ու լուրջ հետաքրքրութիւն ունենան, ժողովներ կազմեն, ուսումնասիրութիւնների առարկայ դարձնեն, դասախօսութիւններ կարդան» (որպիսի մարգարիտներ. Ս.). իսկ մենք գտնում ենք, որ դրանք բոլորը ուսանող սերնդի ապագայի նկատմամբ պղնձէ գրօշի արժէք անգամ չունեն...

Ցուրտ ու սպանիչ արհամարհանք—ահա ձեր խնտրիգների գնահատութիւնը։

Ձեր յիշատակած «ոսկու հորթը», «բերժան» ու «կեղծաւորութիւնը» վաղուց են թագաւորում ձեր հայեացքների և հասկացողութիւնների վրայ։

Իսկ այն «փողոցը, կռապաշտութիւնը, սուտը, կեղծիքը, լեզուագարութիւնը» (և կլասիկ քամէլէօնութիւնը, կաւելացնենք մենք), որոնք իբր թէ «սպառնում են հեղեղելու» ձեր «բարոյական աշխարհը», արդեօք փառաւոր ապացոյցներ չեն, որ դուք ձեր սկզբունքներով, դաւանանքներով ու գործելակերպով արդէն կանգնած էք բարոյական մի հոյակապ սնանկութեան առաջև, որ դուք անընդհատ կերպով քայլում էք ձեր պատմական թեք մակերևոյթով։

Գնացէք դուք ձեր ճանապարհով և ազատ թողէք ուսանող սերնդի լաւագոյն ներկայացուցիչների օձիքը. թողէք, որ նրանք «իրանց անկաշառ ու մաքուր մտածողութիւնը» չաղճատեն ձեր գործունէութեան խաւար ասպարիզում, էջմիածնական այն ցաւերի ու խնտրիգների ապականված մթնոլորտում, որտեղ դուք այնքան ձեզ լաւ էք զգում և արդէն սխրագործութիւն արել էք։

Ձեր դիմումը դէպի ուսանողները մաքուր աղբիւրից չէ բղխել, ուստի յետ քաշեցէք ձեր ձեռքերը։

Կանգ առէք այդտեղ...

Սուրխաթեան

ԱՅՆ՝ ԴՊԻՐՆԵՐՆ ԷԻՆ

Ձիթենու և արմաւենու ոստեր տարածելով ճանապարհի վրայ՝ Երուսաղէմի ովսաննաների շփնդով ընդունում էր Նրան այն լուսապայծառ օրը, որ յետոյ երախտագէտ քրիստոնէութիւնը տօն կարգեց «Ծաղկազարդ» անուան տակ։

Դա ժողովուրդն էր, որի սուրբ ու խոնարհ սիրտը, աննախանձ ոգին գիտէ հիանալ, զմայլել մեծութեան առաջ, խոնարհվել ու պաշտել այն։

Այդ հրաշափառ օրից մի քանի օր անց՝ Նրան խաչել տուին։ Թքով կոծեցին, փշով պսակեցին, անարգանքով ծաղրեցին, լեղի խմեցրին ու խաչեցին։

Դրանք քահանայապետները, դպիրները և փարիսեցիներն էին. մարդիկ, որոնք իշխան, առաջնորդ ու վարդապետ էին կոչվում ժողովրդին։

Եւ Նրա սիրելի աշակերտը մի օր պիտի գրէր իր սքանչելի վարդապետի համար. «Ցիւրսն եկն, և իւրքն զնա ոչ ընկալան»։

Իրն այդ է։

Մոսկվայի «Մարտը» այս յունվարի 10-ի իր № 1-ում գրում է, թէ բարեկամից թելադրված ես սուզված եմ եղել սանտիմենտալիզմի խորքերը Օրմանեանին ու միւսներին այդ բնաբանը պատշաճեցնելիս *)։

Օրմանեան պատիւից պատիւ մինչև պատրիարքութիւն է բարձրացել, և միւսները բոլորն էլ սէր ու յարգանք են վայելել։ Եթէ ժողովուրդն յարգել ու սիրել է, ապա «պիտի շատ խաղաղ մնալ, պիտի շատ գոհ և ուրախ լինել։ Ժողովրդի անունից յաւակնողների վերաբերմունքն ու գնահատումը գրօշի արժէք չունեն», ասում է «Մարտը»։

Եւ յետոյ, աւելի ներքև, աւելացնում է. «Բայց «Մշակի» աշխատակիցը չը պիտի մոռանայ, որ հայրենի տան մէջ էլ Օրմանեանից ու Լուսինեանից՝ ըստ ամենայնի ոչ պակաս որդիք կային, որոնց համար պէտք է ասել. «Ցիւրսն եկն և իւրքն զնա ոչ ընկալան»։ Եւ յիշեցնում է Խորէն Ստեփանէին և Վահան Բաստամեանին։

Այո, այդպէս։

Հարցնում եմ. և ովք զնոսա ոչ ընկալան։

*) Տես «Մշակ» № 3.

Հէնց նրանք, չէ՞, այն խաչել սիրողները։

Ժողովուրդը իր սքանչելի վարդապետին ձիթենու և արմաւենու սաղարթների և իր ձորձերի փռուածքի վրայով, հնչեցնելով օդն ու ապարանքներն ովսաննաներով, մուծեց Երուսաղէմ։ Նոյն ժողովուրդն Օրմանեանին ընդունեց ու տարաւ դէպի առաջնորդութիւն ու պատրիարքութիւն. ով է ինչ ասում. և Ստեփանէների ու Բաստամեանների ուրուականները միթէ ժողովրդի դէմ են արձակում բողոք. և Այվազովսկուն անսիրտ հեգնանքով սև ջրերը գլուխը լուանալու ուղարկողը միթէ ժողովուրդն էր։

Տրտունջը Աննաների և Կայիափաների ու նրանց համահարզ դպիրների ու փարիսեցիների դէմ է. և սրանց էր ակնարկում սիրոյ աւետարանիչը ասելիս՝ «Ցիւրսն եկն և իւրքն զնա ոչ ընկալան»։

Ես մի ազատ արձագանք տուի այդ տրտունջին. դուք այն սենտիմենտալիզմ էք կոչում։ Այսինքն ինչ. աւելի զգացել եմ, քան կուռ տրամաբանել։ Կամ, գուցէ ձեր մտքով, աւելի ձեւացել եմ քան զգացել։

Ինչևիցէ. ասածս մէջտեղն է և մնում է։

Ա. Մ. Եղեկեան

ՊԵՏԱԿԱՆ ԴՈՒՄԱ

(Պետերբուրգի Հեռ. Գործ.)

Պետերբուրգ, 27 յունվարի

Դռնփակ նիստի մէջ Րօդզեանկօյի նախագահութեամբ վերսկսվեց մինչև Ծնունդը սկսված օրինագծի յօդուած առ յօդուած քննութիւնը զինւորագրութեան կանոնագրութիւնը փոխելու մասին։

Զինւորագրութեան օրինագիծը քննելուց առաջ Րօդզեանկօն դիմեց Դումային հետեւեալ խօսքերով. «Վախճանվեց ֆէլդմարշալ կոմս Դիմիտրի Ալէքսէևիչ Միլիւտինը, անմոռանալի Ազատարար-Կայսր Ալէքսանդր II-ի մեծ րէֆօրմների շրջանի գլխաւոր գործակիցներից մէկը։ Միլիւտինը յայտնի է ամբողջ Ռուսաստանին որպէս այդ փառաւոր շրջանի պայծառ գործիչ, որը ոչ միայն մասնակցում էր նրա հոգածութեանը վստահացված մեր վեհապանծ զօրքի և ամբողջ զինւորական վարչութեան զարգացման, ամրապնդման և կատարելագործութեան, այլ և որպէս աչքի ընկնող պետական գործիչ՝ թագաւորութեան այն լայն վերակազմութիւնների և բարենորոգումների շրջանում, որոնց նա եռանդուն կերպով մասնակցում էր. նոյնպէս որպէս խոշոր գիտական գործիչ, որը առաջ էր մղում ռուս գիտութիւնը նրա շատ մասերում։ Այժմ քննվող օրինագիծը զինւորագրութեան մասին նրա մեծ խելքի արտադրութիւնն է, որը նպատակ ունէր Ռուս Պետութեան իւրաքանչիւր քաղաքացու ամենապատւաւոր, բայց ծանր պարտաւորութեան զարգացումը և կատարելագործութիւնը և որը մտցրեց այդ գործում այդ պարտաւորութեան հաւասարաչափ կատարման սկզբունքը Ռուս Կայսրութեան բոլոր քաղաքացիների կողմից։ Կոմս Միլիւտինը յայտնի է իր մեծ աշխատանքներով մեր քաջարի և փառաւոր զօրքի վերակազմութեան շրջանում մարդասիրութեան, լուսաւորութեան և նրա նիւթական դրութեան նշանաւոր բարւոքման և բարձրացման սկզբունքներով։ Առաջարկում եմ Դումային տալ պատիւ Ռուս Պետութեան այդ մեծ քաղաքացուն հոգեհանգիստ կատարելով, ուղարկել հեռագիր որբացած ընտանիքին, պատւել մեծ գործիչի յիշատակը ոտի կանգնելով»։

Բոլորը վեր են կենում։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

✦ Կովկասի Փոխարքային ներկայացաւ Պարսկաստանից վերադարձած Կովկասեան 1-ին հրացանաձիգ գնդի հրամանատար գնդապետ Զապլինը։

✦ Երէկ զինւորական տաճարում պաշտօնական անձանց ներկայութեամբ հոգեհանգիստ կատարվեց հանգուցեալ կոմս Միլիւտինի յիշատակին։

✦ Երէկ վերջացաւ Քամոյեան եկեղեցու օծման արարողութիւնը։

✦ Ի պատասխանի Թիֆլիսի նահանգապետի առաջադրութեան, «Новое Время»-ի յօդուածի առիթով, քաղ. վարչութիւնը տեղեկացրեց, որ Թիֆլիսի դումայի առաջին երեք կազմի մէջ հայ ձայնաւորները կազմում էին 77.4%, վրացիները՝ 14,3%, ռուսներ և այլ ազգութիւններ՝ 8,3%, 4, 5 և 6-րդ դումաներում հայերը կազմում էին 68,6%, վրացիները՝ 14,7%, ռուսներ և այլ ազգութիւններ՝ 16,6%։ Դումայի յետագայ երեք կազմի մէջ հայ խրաւասուները կազմում էին 63,8%, վրացիք՝ 14,5%, ռուսներ և այլ ազգութիւններ՝ 21,7%։ Իսկ ներկայ 10-րդ կազմում հայերի թիւն է՝ 58,7%, վրացիներինը՝ 14,7% և ռուսներինը՝ այլ ազգութիւնների հետ 26,6%։ Այս փաստերից երեւում է, որ վրացի ձայնաւորների տոկոսային յարաբերութիւնը համարեա չէ փոխվել, մինչդեռ ռուս ձայնաւորների թիւը աւելացել է հայ ձայնաւորների թւի պակասի հաշւին։ Այնուհետև վարչութիւնը բացատրում է, որ ամենակենդանի ու ակտիվ մասնակցութիւն ընտրութիւններին ցոյց տուին վրացի ընտրողները, յետոյ հայերը և ամենաանտարբեր երևացին ռուսները և մնացած ազգերը։

✦ «Р. Сл.»-ի թղթակիցը մի վերին աստիճանի ցաւալի հեռագիր է ուղարկել Պարիզից՝ «Pro Armenia»-ի խմբագիր Պիէր Քիարի մահվան մասին։ Հանգուցեալի անձը շատ լաւ յայտնի է հայ հասարակութեան։ Ուսուցիչ եղած միջոցին, Քիար Կ. Պոլսում մօտիկից շփվեց հայ իրականութեան հետ և բազմակողմանի կերպով ծանօթացաւ Թիւրքահայ ժողովրդի ցաւերի ու պահանջների հետ։ Տեղափոխվելով Պարիզ, Պիէր Քիար հայկական դատը պաշտպանելու սրբազան ցանկութեամբ հիմնեց «Pro Armenia» թերթը, որի մէջ երկար տարիներ իր արժանաւոր կօլլէգներ Պրէսանսէի, Ժօրէսի և այլոց հետ Եւրոպայի գութն ու կարեկցութիւնը շարժել ուզեց դէպի մի տառապող ժողովրդի վիճակը, պահանջելով ակտիվ քայլեր Թիւրքիայի առաջ՝ հայկական խոստացված բարենորոգումները իրագործելու մտքով։ Հանգուցեալը մինչև վերջն էլ իր կապը չէր կտրում հայութեան հետ։

✦ Լոյս յունվարի 29-ի գիշերը Թիֆլիսում կատարվեցին խուզարկութիւններ ու ձերբակալութիւններ մի քանի հայերի բնակարաններում։ Ձերբակալված էին Ռուբէն Խանազադեան, Աստուածատուր Երիցեան, Ցարութիւն Գասպարեան, Թամամշեան և Աւետիք Արասխանեան։ Մի քանի ժամից յետոյ բոլորն էլ արձակվեցին։

✦ Մեզ խնդրում են յայտնել, որ այսօր «Սուրհանդակ» թերթը լոյս չը տեսաւ խմբագրի ձերբակալութեան պատճառով։

✦ Ինչպէս մեզ տեղեկացնում են, Կովկ. Հ. Բ. Ընկ. դահլիճում փետրվարի 3-ին Ընկ. Խուդադեան որբանոցի սանուհիները խաղալու են իրանց ինքնուրոյն «Սիրոյ բանալի» պիէսը՝ դրամա երաժշտ. հանդերձ 2 գործ. 4 պատկեր, հեղինակութիւն որբանոցի սանուհի օր. Վ. Նալբանդեանի, երաժշտ. տ. Ս. Մելիքեանի։ Տեղերի գներն են 40 կոպ. մինչև 20 կ.։

✦ Եղբարք Քամոյեանները ի յիշատակ իրանց հանգուցեալ մօր՝ Մարիամ Քամոյեանի՝ նուիրեցին Թիֆլիսի Հայուհեաց Բարեգործական Ընկերութեանը 100 ռուբ.։

✦ Թիֆլիսի վաճառականութիւնը անհրաժեշտ գտնելով Զուլֆայում բացված տեսնել նոտարական գրասենեակ և պետական գանձատուն՝ միջնորդութիւն է յարուցել այդ մտքով։

✦ Թիֆլիսի նահանգապետի որոշմամբ փողոցի կանոնաւոր երթևեկութեան մասին հրատարակված կանոնները խախտելու համար Գանկէնկօն ենթարկվում է 15 ռ. տուգանքի, Մէջիդ-բէկ Աղալարովը ենթարկվում է 100 ռ. տուգանքի՝ զէնք կրելու և պահելու վերաբերեալ կանոնները խախտելու համար։

✦ Վաղը հայ դերասանական խումբը առաջին անգամ կը ներկայացնէ «Կործանվածը» պիէսը, հեղ. Շիրվանզադէի։

✦ Ներկայումս Թիֆլիսի մսագործները դարձեալ աւելի գներով են վաճառում միսը։ Նահանգապետը ընդառաջ գնալով հասարակութեան բազմաթիւ բողոքներին՝ կարգադրել է ոստիկանապետին ամենախիստ միջոցներով վերջ դնել մէկ անգամ ընդմիշտ մսավաճառների շահատակութեան։

✦ Թիֆլիսի նահանգապետը թոյլ է տուել Աւետիք Արասխանեանին վերսկսել «Մուրճ» ամսաթերթի հրատարակութիւնը։

✦ Վրաց մէջ Գրագէտ. Տարածող Ընկերութիւնը իր թանգարանի համար մի շէնութիւն է ձեռք բերել Վերա քաղաքամասում 60,000 ռուբլով։

✦ Կովկասի Փոխարքան թոյլ տուեց խաղալ Կովկասի բեմերի վրա հայերէն «Սիրոյ բանալին» 2 գործ. դրաման, հեղ. Վ. Նալբանդեանի։

✦ Ձայնաւոր Սուլաբերիձէն մի պատճառաբանեալ յայտարարութիւն է ներկայացրել Դումային, թէ անհրաժեշտ է Վէրայում բանալ կենտրօնական քաղաքային բուժարանի բաժանմունք երթեւեկ հիւանդների համար։

✦ Այսօր, Կայսերական Կովկասեան Գիւղատնտեսական Ընկ. շէնութեան մէջ, կայանալու է Մահմեդական Բարեգործական Ընկերութեան անդամների ընդհանուր ժողովը։

✦ Բագւում յայտնի մօլլա Ախունդօվին սպանողները յանձնվել են զինւորա-նահանգական դատարանին։

✦ Բագուի քաղաքապետը թոյլատրել է Սալման Քերբալայ Կահրամանին հրատարակել թուրքերէն մի օրաթերթ «Սադայը Հակ» (Ճշմարտութեան Ձայնը) անունով։

✦ Բագուից վերադարձաւ կովկասեան բժշկական վարչութեան կառավարիչ Ֆէխները։

✦ Բագւում յօգուտ Թոքախտի դէմ Մաքառող Ընկերութեան տրված ներկայացումից զուտ օգուտ մնացել է 1000 ռուբլի։

✦ Ռուսաստանի անբերրի նահանգներից Բագու են գնացել կրկին 200 քաղցածներ՝ աշխատանք գտնելու յոյսով։

ԼՈՒՐԵՐ ԳԱՆՁԱԿԻՑ

✦ Ամսիս 22-ին տեղիս հասարակաց ժողովարանի դահլիճում մի խումբ ինտելիգենտներ տուին յօգուտ Ռուսաստանի սովեալների մի երեկոյթ, որի առաջին մասը կազմում էր «Կռիծ-կռոծ» վօդեվիլը։ Մուտքը շատ աչքող էր։

✦ Տեղիս ս. Լուսաւորիչ եկեղեցու ղպրոցի հոգաբարձուները և ուսուցիչները, ընդունելով ներքին սերտ բարեկամական կապի կարևորութիւնը, որոշել են կապվել միմեանց հետ կենսալից հողի վրայ։

✦ Ս. Յովհաննէս եկ. դպ. ուսուցիչները ամսիս 30-ին, հասարակական ժողովարանի դահլիճում մասնակցութեամբ սիրողների տալու են «Անտօն Սեմեօնիչ» պիէսը 4 գործողութեամբ, հեղ. Շահպարոնեանի, յօգուտ նոյն դպրոցի աղքատ սաների։ Անհասարակ ներկայ սեզօնում գանձակեցիք բաղդ են ունեցել տեսնելու աւելի շատ ներկայացումներ, քան անցեալ տարիներում։ Այժմ էլ ոգևորութեամբ են խօսում փետրվարի 4-ին Աբէլեանի տեղս տալիք ներկայացման մասին։

✦ Ս. Յովհաննէս եկեղեցու դպրոցի վարիչները պատրաստվում են տօնելու իրանց դպրոցի 50-ամեայ գոյութեան յոբելեանը։

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԻ ԹԵՐԹԵՐԻՑ

✦ Մատեմատիկոսների ժողովը.—Դեկտեմբերի 30-ին մի հիանալի զեկուցում արեց Կիէվի յայտնի մանկավարժ Պ. Ա. Դօլգուշինը, որ կարողացաւ կենդանի ու շատ պարզ ներկայացնել Լօբաչևսկիի երկրաչափութեան հիմնական սկզբունքները և համոզկեր խօսքերով ապացուցել, որ նա կարող է գործ ածվել միջնակարգ դպրոցներում։

Շահագրգիռ զեկուցում արեց և՛ պրիվատ դօցենտ Վ. Վ. Լերմօնտովը՝ բարձրագոյն մատեմատիկան «ժողովրդականացնելու» բնաբանով։ Լերմօնտովը բացատրեց հայեացքը յայտնի անգլիացի պրօֆ. Պերրիի, որ ձգտում էր ցած գցել բարձրագոյն մատեմատիկան նրա օլիմպիական բարձրութիւնից ու դարձնել սեփականութիւն անգլիական բանւոր դասակարգերի, որոնցից առաջ էր եկել և ինքը։ Զեկուցումը ունեցաւ արտաքին մեծ աջողութիւն, թէև դժուար թէ համակրէր «ուղղափառ» մատեմատիկոսների մեծ մասը։

✦ Սարատովի առաջնորդ՝ Գերմօգէն եպիսկոպոսը.—Իլիօդոր աբեղայի ջերմ պաշտպան Գերմօգէն եպիսկոպոսը, հեռացված լինելով սինօդի անդամութիւնից, գնացել է իր թեմը և զբաղված է՝ պատրաստելով մի շարք զեկուցումներ եկեղեցական-հասարակական կեանքից՝ իր հեռացվելու առիթով։ Իր երեք զեկուցման մէջ նա շօշափում է եկեղեցա-հասարակական կեանքի ամենացաւոտ կողմերը, քննադատում է սինօդի գործունէութիւնը և պնդում է ղեկավարվել եկեղեցական ժողովի միջոցով։ Նա հակառակ է սինօդական պատրիարք ընտրելուն, ինչպէս տրամադիր են սինօդի անդամները, ու պահանջում է ընտրել ժողովներով։ Սինօդի գլխաւոր դատախազին նա ասել է իր հեռանալու միջոցին. «Ռուսաստանում առաջ կը գայ սարսափելի տարաձայնութիւն։ Ես առաջինը չեմ ընդունում այդպիսի պատրիարք»։

✦ Մօլիէրի գրուածքների նոր հրատարակութիւնները.—Շուտով լոյս է տեսնելու Մօլիէրի գրուածքների լիակատար հաւաքածուի առաջին հատորը։ Դա կազմվելու է Ս. Ա. Վենգերովի խմբագրութեամբ։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԻՍԿ ՈՎՔԵ՞Ր ԵՆ ԴԱՏԱՒՈՐՆԵՐԸ

Երեք տարի առաջ Բ. Իշխանեանը հրատարակեց իր մի քննադատական աշխատութիւնը՝ «Աշխատանքի և աշխատաւորի գաղափարը Աղա Նեղրիի, Ց. Ցակոբեանի և Շ. Կուրղինեանի բանաստեղծութիւնների մէջ»։ Իշխանեանի գիրքը մեծ աղմուկ հանեց հայ մամուլի մէջ։ Առիթ տուողը Credo ծածկանունով մի անձն էր, որ դուրս էր եկել «Մշակի» մէջ պաշտպանելու բանաստեղծ Ց. Ցակոբեանին։ Credo-ին իր հերթին պատասխանեց Իշխանեանը։ Թւում էր թէ դա ընդունված մի բանակռիւ էր։ Բայց ահա Credo-ն վաստակեց մի զինակից և ինքն ու այդ զինակից Մարտիկը բանակռիւը նախ տեղափոխեցին «Հօրիզօնի» էջերը, ապա «Սուրհանդակի», համեմելով իրանց յօդուածները մի շարք լուտանքներով Բ. Իշխանեանի հասցէին։ Դուրս եկաւ ճիշդ ըստ բանաստեղծի արտայայտութեան՝

Էլ անպատիւ, պետը խօսքեր,
Էլ հին ու նոր, էլ հէրն ու մէր...

Բայց բանակռւողներից Credo-ն մոռացաւ, որ մի օր էլ, ինչպէս ժողովուրդն է ասում, ուղտը կարող է չոքել և իր դռանը։

Արդ՝ միշտ ինքնուրոյն է սեղծագործում Ց. Ցակոբեանը, արդեօք, նա էլ ծածկաբար չէ՞ խլացնում ուրիշի ոգևորութեան պտուղը։ Տեսնենք։ Ցակոբեանը 1906 թ. հրատարակել է «Աշխատանքի երգեր» վերնագրով բանաստեղծութիւնների մի ժողովածու։ Այդ ժողովածուի 7-րդ երեսին տպագրված է նրա ինքնուրոյն ամենաաջողված ոտանաւորներից մէկը՝ «Ամենից առաջ»։ Բերենք այդ ոտանաւորը ամբողջովին.

ԱՄԵՆԻՑ ԱՌԱՋ

Չքաւոր, եղբ՛ր դու աշխատաւէր,
Հպարտ ու ազնիւ ամենից առաջ,
Թէ սարուկ տեսնես, չ՚ւռ տուր երեսդ,
Նա աւելի է ամենից առաջ։

Հարուստ իշխանի նուաճող այժից,
Տես, չը վախենաս ամենից առաջ,
Հարստութիւնը չէ՞ որ ընկեր է
Անազնւութեան ամենից առաջ։

Թո՛ղ ցամաք հացը լինի կերածդ,
Վերնաշապիկդ կոշտ փուշից կարած.
Ուրիշը թէկուզ թաւիշ է հագած—
Բայց սրիկայ է ամենից առաջ։

Ամենից առաջ, չքաւո՛ր եղբայր,
Ցիտղոսը չէ՞ որ հնչիւն է դատարկ,
Բայց թէ ազնիւ ես—կունենաս միշտ յարգ
Ազնիւն աքքայ է ամենից առաջ։

Ահ՛ այլ հարուստ զոռոզ ու փքված,
Մեզ ինչ օգուտ թէ ոսկում է թաղված,
Թո՛ղ հպարտանայ իր հարստութեամբ,
Բայց որ յիմար է ամենից առաջ։

Ամենից առա՛ջ, ամենից առա՛ջ։
Մեզ աշխատանքի որդկերանց համար
Նրանց ժպաւէն ու շուքը տխմար
Ծիծաղելի է ամենից առաջ։

1904 թ.

Հիմա կարդացէք և համեմատեցէք դրա հետ այս ոտանաւորը.

ԻՆՉ ԷԼ ՈՐ ԼԻՆԻ

(Րօբերտ Բեօրնս)

Թող անլոյս լինի ձեր ծանր վիճակ,
Բայց բարձր պահէք ձեր հպարտ ճակատ,
Երկչոտ սարկից անցէք համարձակ,
Քաջաբար եղէք տնանկ ու աղքատ։
Ինչ էլ որ լինի, ինչ էլ լինի որ՝
Անվհատ եղէք թէև մերկ, ակլոր,
Ամեն ստրճան զլալը է յայտնի,
Իսկ մարդը—ոսկի, ինչ էլ որ լինի։

Թէև ձեր ճաշը առատ չէ բնաւ,
Իսկ ձեր հագուստը չիթէ կամ կտաւ,
Թող ձեզնով սրիկան ապրի պճնազարդ,
Բայց ձեզ վայել է լինել ազամարդ։
Ինչ էլ որ լինի, ինչ էլ լինի որ՝
Անզարդ ու անշուք ամեն—մի բանւոր
Ծնցոտիներով նոյնիսկ անճռնի
Մի թագաւոր է, ինչ էլ որ լինի։

Ողորմած տէր է լակոտի անուն,
Ցեսէք որքան է զոռոզ ու փքուն,
Եւ նա իշխան է շատերի համար,
Թէև մի ապուշ ու անծայր տխմար։
Ինչ էլ որ լինի, ինչ էլ լինի որ՝
Անկախ մտածող ամեն մի բանւոր
Այն նշաններին նրա անուանի
Կուշտ է ծիծաղում, ինչ էլ որ լինի։

Եւ թող ամեն ոք լարէ ձիգ ու ջանք
Ընդգրկել կեանքի նուաճող հոսանք,
Որ էականը, միտքը կենդանի
Ցաղթութիւն տանեն ինչ էլ որ լինի։
Ինչ էլ որ լինի, ինչ էլ լինի որ՝
Այդ պիտի լինի անկասկած մի օր,
Մարդիկ չեն լինի իրար թշնամի,
Այլ հաշտ եղբայրներ, ինչ էլ որ լինի։

Վերջին ոտանաւորի թարգմանութիւնը պատկանում է Դ. Նորեկին և տպագրված է «Նոր-Օրեր» շաբաթաթերթում (№ 2, 1909 թ.)*)։ Եթէ ընթերցողը համեմատէ Ց. Ցակոբեանի «Ամենից առաջը» և անգլիական բանաստեղծ Րօբերտ Բեօրնսի (1759—1796) «Ինչ էլ որ լինին», կը տեսնէ, որ երկու բանաստեղծութիւններն էլ ըստ բովանդակութեան միևնոյնն են, միայն Ցակոբեանի մօտ չը կայ վերջին տունը։ Բայց ոտանաւորների ոչ միայն բովանդակութիւններն են համանման, այլ և կան միևնոյն բառերը, պատկերները, օրինակ՝ դիմումն չքաւոր աշխատաւորին, սարկից երես շուռ տալը, ստրճանի և տիտղոսի ունայնութիւնը, ցամաք և սակաւ ճաշը, չիթէ և փուշէ հագուստը խլրացնող սրիկան, ժպաւէնի և նշանների ծիծաղելիութիւնը, հարուստի տխմարութիւնը, հպարտ բանւորի թագաւոր լինելը և այլն և այլն։ Պարզ է, որ Ց. Ցակոբեանը իւրացրել է Րօբերտ Բեօրնսի վաստակը։ Կասկածի տեղիք չը կայ։ Ընթերցողը թող նկատի ունենայ այն պարագան, որ մենք համեմատում ենք իրար հետ գեղարուեստական չափական երկու թարգմանութիւններ, որ այսպէս թէ այնպէս հեռանում են բնագրից. Նորեկի թարգմանութիւնը գերմաներէնից է, այսինքն ոչ անգլիական բնագրից։ Ցակոբեանը երևի օգտվել է ռուսական կամ մի այլ թարգմանութիւնից, բայց էլի Բեօրնսի երկի բովանդակութիւնը չէ կորցրել իր յատկանիշները թէ ըստ բովանդակութեան և թէ ըստ լեզուի։

Վերջացնենք։ Ինչ է ցոյց տալիս այս առակը։ Որ Բ. Իշխանեանի դէմ Credo-ն ի զուր էր նիզակներ ճօճում և բարոյախօսում։ Նա լաւ կանէր, որ այդ մոմենտին յիշէր ռուսական առածը՝ «Чья бы корова ни мычала,—твоя-бы молчала»!

Դ. Տէր-Դանիէլեան

Բագու

*) Այդ ոտանաւորի բնագիրը գերմաներէնից Դ. Նորեկի համար արձակ թարգմանել է բժ. Լևոն Աթաբէգեանը։ Նորեկը արձակ թարգմանութիւնը ոտանաւորի է վերածել։ «Նոր-Օրերի» խմբագրութիւնը ոտանաւորի մէջ «սրիկայ» բառը փոխարինել էր «տուրիչ» բառով, բայց մենք բերում ենք թարգմանութեան իսկական բնագիրը։

ՕՐՎԱՅ ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

✦ Անկարող լինելով տանել իր ամուսնու կորուստը՝ մեռաւ նաև կոմսուհի Նատալիա Միխայլօվնա Միլիւտինը։

✦ Պարզվում է, որ Գէրմօգէն եպիսկոպոսը համաձայնել է կամովին մեկնել Պետերբուրգից այն պատճառով, որ նրան հաւատացրել են բարձր շրջաններից, թէ սինօդի վճռին հնազանդվելու դէպքում նա շուտով նորից կը ստանայ իր պաշտօնը։

✦ Պետերբուրգի համալսարանը գտնվում է հեծեալ ու հետևակ ոստիկանների հսկողութեան ներքոյ։ Դասախօսութիւններին ներկայ են լինում մեծ թւով ուսանողներ։

✦ Մի քանի լրագիրների ասելով, գնդապետ Կուլեաբկօն յանձնվում է զինւորա-դաշտային դատարանին։

✦ Ցարիցինից հաղորդում են, որ Իլիօդոր աբեղայի հետևողները հրա-

ժողովուել են գնալ միւս [illegible] տանտերները, և յայտնում են, որ [illegible] [illegible]։

◆ [illegible] 40,000 [illegible]։

◆ Թագաւորական [illegible]։ «Ն. Յ.»-ն [illegible]։

◆ [illegible]։

◆ Թէհրանից [illegible]։

◆ [illegible]։

◆ Այն [illegible] 4 միլիոն [illegible]։

◆ [illegible] 100,000 [illegible] 790 [illegible] 39 [illegible]։

◆ [illegible]։

◆ 10,000 [illegible]։

◆ [illegible]։

◆ [illegible] 15,000 [illegible] 80,000 [illegible]։

◆ Զժառէրսիւնի կարգադրութեամբ Մուկդէնը վերածվել է պատերազմական բանակի։ Զորս կողմից գալիս են զօրքեր։ Եւրոպացիները փախչում են։ Գիշերս բանտում կախել են 37 զինւորի։

◆ Եապօնիան վճռել է գրաւել Մուկդէն-Շանխայ-Գուան ճանապարհը։

◆ Շանխայում ժամ. կառավարութիւնը հրատարակեց 50 միլիօն լանի ներքին փոխառութիւն։

◆ Իրերի դրութիւնը հաշւի առած, չինական հանրապետութեան նախագահ հաւանօրէն լինելու է Իւանշիկայը, փոխ-նախագահ՝ Լիխիէնխունգը, պրէմիէր՝ Սունեատսէնը։

◆ Շանդունում յաղթեցին կառավարական զօրքերը։ Յեղափոխականները խոշոր կորուստներով յետ նահանջեցին։

Խմբագիր՝ ԱԼԷՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ

Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍՆԱՒՈՐ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

ԲԺՇԿԱՊԵՏ Բ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆԻ

Հիմնված 1880 թ.

(Կուկիա, Վօրօնցօվի արձանի հանդէպ)

Ամեն օր, բացի կիրակի օրերից

ԱՌԱՒՕՏՆԵՐԸ

«606»-Ի ՆԵՐՄՈՒԾՈՒՄ ԲԺՇԿԱԿԱՆ ԽՈՐՀՐԴԱԿՑՈՒԹԵԱՄԲ՝ 11—12 Ժ.

Բ. Ա. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ—11—12 ժ. վիրաբուժութեան վեներական (սիֆիլիս) հ.:

Բ. Գ. ԱՂԱՍԱՐԵԱՆ—9—10 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ.:

Կ. Մ. ՉԻԿՕՎԱՆԻ—9½—10 ժ. աչքի, ներքին և նեար, այլն:

Զ. Ի. ԲԱՔԱՆՍԵԱՆ—10—11 ժ. մանկաբարձութեան-կանանց և երեխայոց հ.:

Ն. Տ. ՄՈՒԼԻՆ—10—12 ժ. ականջի, կոկորդի և քթի հիւ.:

Մ Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—11—12 ժ. մորթու, վեներական՝ խրաբուժութեան և միզասեռ. հ.:

Գ. Ց. ԳՈՒՐԳԷՆՕՎ—12—1 ժ. մանկաբարձ., կանանց և երեխայոց հ.:

Ա. Գ. ԿԱՐԱԳԵՏԵԱՆ—12—1 ժ. ներքին և երեխայոց հիւ. և ծաղկահատ.:

Ի. Ա. ՓՐԱՆԿ—9—2 ժ. ատամների բուժում, լցնելը (պլօմբա) և արհեստական ատ.:

ԵՐԵԿՈՆԵՐԸ՝

Ի. Ա. ՓՐԱՆԿ—5—7 ժ.:

Մ. Գ. ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ—6—7 ժ.:

Վճարը 50 կ.: Չքաւորները ձրի: Համախորհրդի (կօնսիլիումի) և օպերացիայի համար առանձին:

Հիւանդանոցի վերատեսուչ՝

Բժշկապետ Բ. Նաւասարդեան

1. 0—9

ԲԺՇԿԱՊԵՏ

Տ. ԳԷՈՐԳԲԷԳԵԱՆ

Աչքի հիւանդութիւններ

Առաւօտեան ժամը 10—1.

Երեկոյեան ժամը 5—7.

Վելեամինօվսկայա փողոց, № 8.

(կ. չ.) 416. 100—74

ԲԺԻՇԿ

Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ

ՆԵՐՔԻՆ ԵՒ ԵՐԵԽԱՅՈՑ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Առանձնապէս ՍՏԱՄՈՔՍԻ և ԱՂԻՔՆԵՐԻ

Ընդունելութիւնը) 10—11 ժ. առ. (երեխաների)

ամեն օր) 5—7 ժ. երեկ. (ընդհանուր)

Միքայէլեան փող., № 36. տէլէֆօն 388.

(չ.ու.կ.) 761. 100—71

ԲԺԻՇԿ

Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Մասնագէտ սիֆիլիս (606), միզասեռական վեներական և կաշուի հիւանդութիւնների: Էլեկտրաբուժութիւն:

Ընդունե- (12½—2 ժ. ցերեկվայ:

լութիւնը (5—7 ժ. երեկոյեան:

ամեն օր (Կանանց համար՝ 2—3 ժ. ցեր.

ԿԻՐԱԿԻ ՕՐԵՐԸ առ. ժ. 9—10-ը:

Սօլօլակ, Բէբուտօվսկայա, № 33 (անկիւն Պասկէվիչի փողոցի): Տէլէֆօն № 1175.

(ե. հ.կ.) 888. 100—59

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՀՕՆՕՐՐԷԻ (ՏՐԻՊՊԵՐ) ԴԷՄ

ՆՈՐ-ՄԻՋՈՑ

„SALO—ՊԻՋԻԼԻՆ“

ներգործում է արագ և արմատականապէս, և բժիշկների վկայութեամբ համարվում է իբրև հաստատուն միջոց: Գործադրելու ձեռնարկը կցված է արկղիկին: Իսկականը մետաղեայ արկղներում, հատը՝ 1 ր. և 1 ր. 80 կ.:

Միաժամանակ լաւ է ներգործում բէսուր եւ բէ յարաեւ բնոյթ ունեցող դէպքերում եւ կարճ ժամանակի ընթացքում վերացնում է ամենայամառ բորբոքը:

ՊԱՀԵՍՏԸ՝ Петербургъ, Разъѣзжая ул., № 7, аптека Б. Конгейма.

Ուղարկվում է վերադիր վճարով: Ճանապարհածախսը պօստային սակագնով:

Գտնվում է Կովկասեան Ընկերութեան Դեղային Ապրանքների վաճառանոցում:

(կ.) (П. 23620) 52—4

Լոյս տեսաւ եւ վաճառվում է հռչակաւոր Ֆրանսիացի գրող

ՎԻԿՏՕՐ ՀԻՒԳՕՅԻ

ԻՆՆՍՈՒՆ-ԵՐԵՔ

նշանաւոր վէպի հայերէն թարգմանութիւնը

„ԱՐՕՐ“ ամսագրի

հրատարակութեամբ

—o—

Այս կլասիկական չքնաղ վէպը, որի նիւթը վերցված է Ֆրանսիական մեծ յեղափոխութիւնից, պէտք է կազմէ ամեն մի մատենադարանի զարդը և լինի ընթերցանութեան ամենացանկալի նիւթ։

ԳԻՆՆ Է 1 Ր. 50 Կ.

Ի նկատի ունենալով, որ տպված է միայն 400 օրինակ, ուստի ցանկացողները պէտք է շտապեն վաղօրօք ստանալ, ուղարկելով իրանց պահանջը և դրամը «Մշակի» խմբագրութեան։

Գիրքը բաղկացած է 432 մեծադիր էջերից։

0—13

ԵՐԵՍՆԱՄԵԱԿ ԱՂԲԻՒՐԻ

Զիջանելով դպրոցական աշակերտների միահամուռ թախանձանքին, այս 1912 թ.

„ԱՂԲԻՒՐԻ“

տարեկան բաժանորդագինը դպրոցական աշակերտների համար դարձեալ թողնում ենք ՄԷԿ ՌՈՒԲԼԻ։

2 ր. վճարող աշակերտները կը ստանան և Աղբիւրի Ակունքը ու Աղբիւրի յաւելուածները։

Աղբիւրի յունվարի ճոխ ու բազմաբովանդակ №-ը ուղարկվելու է նրանց, որոնք վերանորոգել են իրանց բաժանորդագրութիւնը։

Հասցէն՝ Тифлисъ. Редакція „АГБЮРЪ“

(չ.2.) 26. 0—6

Золотая медаль Лондонъ 1893 г.

ОСТЕРЕГАТЬСЯ ПОДДѢЛОКЪ! ПРОВИЗОРА Г. Ф. ЮРГЕНСЪ БОРНО-ТИМОЛОВОЕ МЫЛО ОТЪ ПОТА, ЗАГАРА, ВЕСНУШЕКЪ, УГРЕЙ, ПРЫЩЕЙ И ЖЕЛТЫХЪ ПЯТЕНЪ. БЛАГОВОННОЕ ТУАЛЕТНОЕ МЫЛО ВЫСШАГО ДОСТОИНСТВА. ПРОДАЕТСЯ ВЕЗДѢ. 1 кус. 50 к. ½ кус. 30 к.

Главный складъ у Г. Ф. Юргенсъ, Москва.

(М. 5874) 24—2

Լ. Լեռլէճի լաբօրատօրիայի Օրլէան քաղաքում (Ֆրանսիա) ՅՕԴԻՐԻՆ բժիշկ ԴԷՇԱՆԻ (Iodhyrine du d-r Deschamp)

Շատ ընդունված միջոց

ՃԱՂՊԱՆԱԼՈՒ ԴԷՄ

որ խորհուրդ են տալիս բժիշկները, փառաւոր հետեւանքներով: Բժշկապետ Դէշանի Յօդիրինը նշանաւոր միջոց է համարվում ճաղպութեան դէմ. նրա աջող ներգործութիւնը նկատվում է հէնց բժշկութեան սկզբում:

Բժշկապետ Դէշանի Յօդիրինը բոլորովին անվնաս է օրգանիզմի համար:

Հեռացնում է ճաղպութիւնը առանց անախորժանքի շատ կարճ ժամանակամիջոցում:

Արկղիկը, որ պարունակում է 60 դեղահատ, արժէ 4 ր. 25 կոպ.:

Ծախվում է բոլոր դեղատներում և դեղատնային խանութներում:

Ընդհանուր ներկայացուցիչ. Ռուսաստանում Торг. Домъ Люксембургъ и К-о, Варшава, Журавья, 40.

(15,30) (В. 3402) 10—2

ՀԱՇՒԱՊԱՀԱԿԱՆ ԿՈՒՐՍԵՐ

Գ. և Մ.

ՏԷՐ-ԴԱՒԹԵԱՆՆԵՐԻ

Նիկօլայէվսկայա, № 36.

(ա.օ) 1212. 25—20

ԸՆԾԱՅ

ԶԱՏԿԻ ԱՌԻԹՈՎ!

Կեանքի մէջ մի անգամ! խօսք ՍԻՒՐՊՐԻԶ!

600 ԱՌԱՐԿԱՆԵՐ ՄԻԱՅՆ 3 Ր. 90 Կ.

1) Ցրիկօ «Ֆրանցիա», 4¼ արշ., տղամարդկանց ամբողջ զգեստացու:

2) Մի զոյգ էլեգանտ ականջօղեր ամերիկ. ոսկուց՝ կեղծ ադամանդներով կամ թանգ. քարերով զարդարված:

3) Կանացի չքեղ մատանի՝ թանգ. քարով:

4) Տղամ. էլեգանտ շղթայ ամերիկ. ոսկուց:

5) Հրաշալի ծխափող (մունդշտուկ) եանտարից:

6) Կանացի հրաշալի մանեակ բազմաթիւ մարգարիտներով և պատենտային փականով:

7) Տղամ. էլեգ. քորոց հալստուխի համար՝ մարգարտով կամ թանգ. քարով:

8) Կանացի հրաշալի բրօշ՝ զարդարված կեղծ ադամանդներով:

9) Տղամ. հրաշալի մատանի՝ զարդարված թանգ. քարերով:

10. Նաև 590 հետաքրքր. և օգտ. առարկաներ: Բոլոր 600 առարկ. համար, հաշւած նաև կօտիւմը, առնում ենք 3 ր. 90 կ. (կօստիւմը առանձին՝ արժէ այդ գինը):

Ուղարկում ենք պօստով, վերադիր վճ., առանց կանխավճ.: Ճանապարհածախսը 55 կոպ.: Երեք և աւելի գարնիտուր պահանջելուց՝ ճանապարհածախսը ֆիրմայի հաշւին: Առանց բեակի. չը հաւանած դէպքում յետ ենք վերցնում և փողը լրիւ վերադարձնում:

Հասցէն՝ И. Г. Розенталь, г. Лодзь, почт. ящ. 14. № 21.

(4,9,14) (Л. 5) 4—1

Выпущены въ свѣтъ слѣдующіе новые труды

Н. В. АБРААМЯНА

I

Руководство Торговой Бухгалтеріи

въ связи съ нефтепромыш. и керосинозаводскимъ производствомъ по Двойной Италіанской системѣ.

Второе изданіе, дополн. и исправленное

Цѣна 2 р. 50 к.

II

Таблицы вычисленія процентовъ

отъ 1 до 360 дней, отъ 1 до 12% включ. и на всѣ капиталы отъ 1 до 10,000 руб.

Второе изданіе

Цѣна 85 коп.

III

Общедоступная Справочная Книжка

Для слушателей и слушательницъ Бухгалтерскихъ Курсовъ и занимающихся конторскимъ трудомъ.

Цѣна 30 коп.

Складъ изданій при Бухгалтерскихъ Курсахъ Н. В. АБРААМЯНА въ Тифлисѣ, Николаевская, 22. с. д. Выписывающіе непосредственно изъ склада за наложенный платежъ не платятъ.

(ու. կ. չ.) 30. 10—5

ՓԵՏՐՎԱՐԻ 1-ԻՑ ՎԵՐՍԿՍՈՒՄ Է

„ՄԱՄՈՒԼ“

Շաբաթաթերթը

Նոյն խմբագրական կազմով:

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ ՇԱՐՈՒՆԱԿՎՈՒՄ Է

Տարեկան բաժնեգինը

Ռուսաստանում 3 ր., արտասահմանում 4 ր.:

Հասցէն՝ Тифлисъ, Редакція „Мамулъ“. Tiflis (Russie), Rédaction „Mamoul“.

(ու.կ.ե.) 50. 5—2

ԵՐԵԽԱՆԵՐԻՆ

ռախիտի, խլացաւի, արեան պակասութեան և սրա հետևանքների, նոյնպէս և երկարատև քայքայող հիւանդութիւնների ժամանակ տուէք պրոֆէսօրների և բժիշկների կողմից յանձնարարված մաքուր Կրէպսի

ԵԿՈՐՕՖՕՍՖԻՏԸ:

Վաճառվում է ամենուրեք:

(կ.) (П. 14116) 2—1

„ԱՐՕՐԻ“ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԻՑ

«Արօր» ամսագրի խմբագրութիւնը որոշել է այս 1912 թ. իբրև յաւելուածական պրէմիա տալ իր բաժանորդներին նախկին տարվայ նման մի ստուար և նշանաւոր գիրք (անցեալ տարիների յաւելուածներից կազմվեց Վիկտոր Հիւգօյի «Իննսուն երեք» մեծ վէպը):

Այդ յաւելուածը լինելու է

„ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅՈՑ“

մի մեծ և ստուար գործ, Հայաստանի Հին և Նոր Աշխարհագրութեան հետ միասին, հեղինակութիւն Հ. Առաքելեանի, բաղկացած I և II հատորներից: Այս տարի տրվելու է I հատորը:

Տրվելով «Արօրի» մէջ իբրև յաւելուած, տարվայ վերջին կարելի կը լինի կազմել ամբողջ գործը և ունենալ մի լիակատար և հանրամատչելի «ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ», որի պակասը վաղուց զգալի է: «Հայոց պատմութեան» I հատորը բաղկացած կը լինի մօտ 500 էջերից և կարժենայ առանձին 3 ռուբլի: Սակայն «Արօրի» բաժանորդները, վճարելով 4 ռուբլի «Արօրի» համար, կունենան տարվայ վերջին ձրի այդ գիրքը:

Որպէսզի կարելի լինի որոշել քանի օրինակ տպել, «Արօրի» խմբագրութիւնը խնդրում է ցանկացողներին որքան կարելի է շուտով բաժանորդագրվել «Արօրին» կամ վերանորոգել բաժանորդագրութիւնը:

Բաժանորդագինն է 4 ռուբլի՝ «Մշակի» բաժանորդների համար, և 6 ռուբլի՝ ոչ-բաժանորդների համար:

Բաժանորդագինը ուղարկել այս հասցէով. Тифлисъ, Редакція газеты „МШАКЪ“, для передачи „Apopy“.—Tiflis, Rédaction „Mschak“, pour „Aror“.

ՀԱՅՈՑ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

I ՀԱՏՈՐԻ

բովանդակութիւնը

I. ՆԱԽԱԳԻՏԵԼԻՔ.—Հին Հայաստանը: Սահմանները: Տարածութիւնը: Բնական կազմութիւնը: Լեռները: Ջրերը (ծովակներ, լճեր, գետեր): Օդ և կլիման: Հանքային հարստութիւն և բոյսեր: Ֆլօրան: Ֆաունան: Քաղաքական, սօցիալական կազմութիւնը և հին վարչական բաժանումը: Արդի Հայաստանը և նրա բաժանումը: Օսմանեան, Ռուսական և Պարսկական Հայաստան: Ազգաբնակութիւնը: Զբաղմունք, վաճառականութիւն, արդիւնաբերութիւն: Կրօնք (հինը և նորը՝ հեթանոսական և քրիստոնէական): Հայոց եկեղեցին և նրա համառօտ պատմութիւնը և կազմակերպութիւնը: Հայոց լեզուն և գրականութիւնը:

II. ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ.—ա) Նախապատմական շրջան: Հայերի ծագումը ըստ հայ պատմագիրների: Հայերի ծագումը ըստ օտար աղբիւրների: Նախահայկական ցեղեր՝ Խալդեր, Հէթեթներ, Ուրարտացիներ: Ուրարտուի թագաւորութիւնը և նրա մղած պատերազմները: Ուրարտական գլխաւոր թագաւորները: բ) Պատմական շրջան: Արմէնների ծագումը և հաստատվելը Հայաստանում: Հին-հայկական կամ Արարատեան թագաւորութիւնը: Հայերի դաշնակցութիւնը մէդիացիների և պարսիկների հետ: Արարատեան թագաւորութեան անկումը և Հայաստանի նուաճումը պարսիկներից: Պարսկական տիրապետութիւնը Հայաստանի վրա (519—330 թ. Ն. Ք.): Հայաստանի քաղաքական, վարչական, զինուորական, կուլտուրական կազմակերպութիւնը: Մակեդոնական տիրապետութիւնը (330—189 թ. Ն. Ք.): Նոր-հայկական կամ Արարատեան թագաւորութիւնը: Մեծն Տիգրան և նրա հիմնած պետութիւնը, նրա պատերազմները Հռոմի հետ: Արշակունեաց հարստութիւնը, նրա կանգնումը, տիրապետութիւնը և վախճանը (150 թ. Ն. Ք.—433 թ. Ք. յ.): Հայաստանի հարեան երկիրները և ազգերը:

5—5

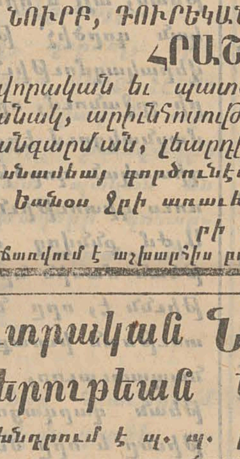

ԳՈՒՆՅԱԴԻ ՅԱՆՈՍ

ՀԱՆՔԱՅԻՆ ԻՍԿԱԿԱՆ ԴԱՌՆ ՋՈՒՐ

ԱՄԵՆԱԼԱՒ ԼՈՒԾՈՂԱԿԱՆ

ՆՈՒՐԲ, ԴՈՒՐԵԿԱՆ ԵՒ ՈՒՂԻՂ ԱԶԴԵՑՈՒԹԻՒՆ

ՀՐԱՇԱԼԻ ՄԻՋՈՑ

սովորական եւ պատահական փորկապութեան ժամանակ, արիւնհոսութեան,—ճարպութեան, ստամոքսի հանգարման, լեարդի հիւանդութեան ժամ. եւ այլն: Յիսնամեայ գործունէութիւնը ապացուցել է Գունեադի Եանօս Ջրի առաւելութիւնը այդօրինակ բոլոր ջրերի վերաբերմամբ:

Վաճառվում է աշխարհիս բոլոր դեղատներում եւ դեղատն. խանութ.:

(М. 484763) 9—4

Թիֆլիսի Առեւտրական Նաւթարդիւնաբերական Ընկերութեան Վարչութիւնը

սրանով խնդրում է պ.պ. բաժնետէրերին ներկայ լինել

ՏԱՐԵԿԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎԻՆ,

որ տեղի կունենայ ներկայ 1912 թ. փետրվարի 19-ին, առաւօտեան ժամը 11-ին, Թիֆլիսի Բօրսայի շինութեան մէջ (Սոլդատսկի բազար, տուն Թիֆլիսի Վարկային Ընկ. № 6):

ԶԲԱՂՄՈՒՆՔԻ ԱՌԱՐԿԱՆԵՐՆ ԵՆ.

1) Վարչութեան զեկուցումը.

2) Վարչութեան զեկուցումից առաջացող հարցերի վճիռը.

3) Վերստուգող յանձնաժողովի զեկուցումը.

4) Քննութիւն և հաստատութիւն 1911 թ. հաշւի և հաշւեկշռի.

5) 1912 թւի ծախքերի նախահաշիւը.

6) Կարգաւորումն 1911 թ. օգուտների.

7) Վարչութեան մէկ անդամի ընտրութիւն՝ ի տեղի հերթով հեռացող անդամի, և վարչութեան մէկ անդամի թեկնածուի ընտրութիւն.

8) Վերստուգող յանձնաժողովի 5 անդամների ընտրութիւն.

Եթէ ընդհանուր ժողովը չը կայանայ պահանջված ձայների թւի պակասութեան պատճառով, այդ դէպքում երկրորդ ժողովը կը նշանակվի մարտի 4-ին նոյն տեղում, առաւօտեան ժամը 11-ին, որպիսի ժողովը կը համարվի օրինական՝ որքան անդամ էլ ներկայ լինի:

Վարչութիւնը պ.պ. բաժնետէրերի ուշադրութիւնն է հրաւիրում Ընկերութեան կանոնադրութեան § 59-ի վրա:

Անուանական ակցիաների տէրերը օգտվում են Ընդհանուր Ժողովում ձայների իրաւունքով միայն այն դէպքում, եթէ նրանք՝ գոնէ 7 օր առաջ մինչև Ընդհանուր Ժողովի օրը՝ մտցված են վարչութեան մատեանների մէջ, որի համար և Ընդհանուր Ժողովին մասնակցելիս չէ պահանջվում ներկայացնել անուանական ակցիաները:

Ակցիաները ներկայացնողին ձայնի իրաւունք է տրվում այն դէպքում, եթէ նոյն ակցիաները ներկայացված են Ընկերութեան Վարչութեանը՝ գոնէ եօթն օր առաջ մինչև Ընդհանուր Ժողովի օրը և յետ տրված մինչև Ժողովի աւարտը: Բնագիր-ակցիաների փոխարէն կարելի է ներկայացնել վկայագրեր (ստացագրեր) ակցիաները ի պահեստ կամ գրաւ դրված լինելու համար ինչպէս պետական, նոյնպէս և կառավարութեան հաստատած կանոնների հիման վրա գործող կրէդիտային (տեղական և օտար քաղաքների) հիմնարկութիւնների, այլ և արտասահմանեան կրէդիտային հիմնարկութիւնների և բանկային տների կողմից ստացված, որոնք ընտրված կը լինեն բաժնետէրերի Ընդհանուր Ժողովներից և հաւանութիւն գտած ֆինանսների մինիստրութիւնից: Վկայագրերի մէջ պէտք է նշանակված լինեն ակցիաների համարները: Արտասահմանեան բանկային հիմնարկութիւնները, որոնց վկայագրերը կարելի է ներկայացնել փոխարէն բնագիր-ակցիաների, պէտք է նշանակված լինեն Ընդհանուր Ժողովի հրաւէր-յայտարարութիւնների մէջ:

Միաժամանակ վարչութիւնը վաղօրօք յայտնում է պ.պ. բաժնետէրերին, որ ձայնի իրաւունք ունենալու համար տրված հաւատարմագրերը և գրաւոր յայտագրերը պէտք է ներկայացված լինեն Վարչութեանը բաժնետէրերի Ընդհանուր Ժողովից 7 օր առաջ, Ընկ. Վարչութեան գրասենեակին՝ ցեր. ժամը 11—1-ը:

(5, 18) 56. 3—1

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ ԵՒ ՎԱՃԱՌՎՈՒՄ Է

„ՀԱՅ-ԱՆՑԵԱԼԸ“

անունով մեծադիր բարելիեֆը, ձուլված ամենաբարձր տեսակի ալէբաստրից ու ներկված ոսկու կամ արծաթի գոյնով: Կոտրվելուց ապահովելու համար, ձուլուածքի մէջ թաղված է փայտեայ շրջանակ, վրան հաստ քաթան քաշած:

Բարելիեֆը ներկայացնում է 15 հայ թագաւորների, 5 եկեղեցականների ու ս. Էջմիածնի ուռուցիկ պատկերների խմբանկարը, 18×13×½ վերշոկ մեծութեամբ ու 13—15 ֆունտ ծանրութեամբ, շրջապատված հայկական ոճի գեղեցիկ շրջանակով:

Ուղարկվում է փայտեայ արկղի մէջ խնամքով ծրարած:

Գինը՝ 10 ր. ճանապարհի և այլ ծախքերով:

Թիֆլիսում 8 ռուբ.:

Գեղարուեստօրէն չքեղ ներկված օրինակները 15—25 ռուբ. և աւելի արժողութեամբ ընդունվում են պատուէրով:

Կարելի է ստանալ նաև [illegible] 1911 թ. №№ 221 և 222, «Հ...» № 242, և «Մշակից»։

Դիմել Тифлисъ, Карсельный спускъ, д. № 1, кв. 2, В. С. Демирчоглянцу.

(չ. ո. կ.) 44. 5—3

Типографія канцеляріи Намѣстника Его Императорскаго Величества на Кавказѣ, Лорисъ-Меликовская улица, домъ казенный.